

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Úplatkářství – trestněprávní a trestněprocesní hlediska

Sandra Mikuličová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Úplatkářství – trestněprávní a trestněprocesní hlediska

Studijní program : magisterský

Obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Jan Kocina, Ph.D.

Pracoviště: Katedra trestního práva

Sandra Mikuličová

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Úplatkářství – trestněprávní a trestněprocesní hlediska“ zpracovala samostatně a vyznačila jsem všechny prameny uvedené v seznamu literatury.

V Plzni dne 29.3 2013

Mikuličová Sandra

OBSAH:

1. Úvod	-1-
2. Definice pojmu korupce a druhy korupce, pojmy úplatkářství, podplácení	-2-
2.1. Definice korupce a její druhy	-2-
2.2. Pojmy úplatkářství, podplácení.....	-3-
2.3. Vztah korupce a úplatkářství.....	-5-
3. Rozdělení korupce, její formy a možnost výskytu	-6-
4. Trestněprávní úprava úplatkářství	-11-
4.1. Úplatek, obstarávání věcí obecného zájmu a podnikání, úřední osoba.....	-11-
4.2. Trestný čin přijetí úplatku.....	-16-
4.3. Trestný čin podplácení.....	-18-
4.4. Trestný čin nepřímé úplatkářství.....	-23-
4.5. Účinná lítost.....	-26-
5. Trestněprocesní úprava úplatkářství.....	-28-
5.1. Orgány činné v trestním řízení.....	-29-
5.1.1. Policejní orgány.....	-29-
5.1.2. Státní zástupce.....	-31-
5.1.3. Soud.....	-33-
5.2. Operativně pátrací prostředky.....	-34-
5.2.1. Předstíraný převod.....	-35-
5.2.2. Sledování osob a věcí	-37-
5.2.3. Použití agenta.....	-38-
5.3. Zajišťovací úkony.....	-39-
5.3.1. Zajištění peněžních prostředků na účtu banky.....	-39-

5.3.2. Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování.....	-40-
5.3.3. Odposlech a záznamy telekomunikačního provozu	
5.4. Institut spolupracujícího obviněného a korunního svědka	-44-
5.4.1. Spolupracující obviněný	-45-
5.4.2. Korunní svědek.....	-46-
6. Úplatkářství v ČR a možnosti výskytu v různých oblastech	
státní správy	-47-
6.1. Výskyt úplatkářství v ČR	-47-
6.2. Korupce a úplatkářství v právu mezinárodním a právní úprava v právních řádech vybraných cizích států.....	-51-
7. Boj s korupcí a zejména úplatkářstvím v ČR.....	-53-
7.1. Vnitrostátní smlouvy a dokumenty týkající se korupce.....	-55-
7.2. Mezinárodněprávní dokumenty týkající se korupce.....	-56-

8. Závěr

English Resumé

Seznam použité literatury

Přílohy

1. Úvod

Úplatkářství je dnes jedno z nejčastěji slyšených slov ze všech médií kolem nás. V širším úhlu jde o problém, který se týká každého z nás, ať už se pojí s činností státní správy či řeznictví v malé vesničce. Každý se dnes snaží být první, být vítězem, mít to nejlepší, samozřejmě, co nejsnazší cestou a pokud má člověk peníze je jisté, že má i moc mít to, co v danou chvíli potřebuje.

Ovlivnitelnost lidí je dnes čím dál tím vyšší a pokud mluvím konkrétně o našem státu, kde každý upadá do deprese, stěžuje si a chce si co nejlépe a v nejkratší době přilepšit je úplatek jednou z nejjednodušších cest. Bohužel.

Úplatkářství je pojmem, který souvisí s dalším velice podobným pojetím slova korupce. V obou případech jde o velmi protispolečenský jev s negativním dopadem na hodnoty lidstva. Tento jev je dosti závažný, zejména pak pro právní stát jako takový.

V této diplomové práci se pokusím oba pojmy dostatečně vysvětlit, včetně vztahu mezi nimi. Pozastavím se nad rozdělením korupce, jejím výskytem či jednotlivém páčání této trestné činnosti. V dalších kapitolách se zaměřím zejména na hmotně právní úpravu úplatkářství dle trestního zákoníku, která také formuluje jednotlivé trestní činy související s úplatkářstvím. Dále se budu věnovat v této práci procesní úpravě, jež používá mnoho právních nástrojů sloužících orgánům činným v trestním řízení při odhalování trestných činů spojených s úplatkářstvím a korupcí. Ve značné části mé diplomové práce se budu zabírat bojem s korupcí a úplatkářstvím, ať už v malém či velkém formátu, např. ve státní správě apod.

Vzhledem k tomu, že boj s korupcí je velice aktuální a diskutované téma ve všech možných prostředcích, je možné čerpat a inspirovat se všude přítomnými směry. Každý z nás ví, že má korupce negativní dopad na společnost kolem nás, a že není správná ba i protiprávní. Ovšem důležité jsou také faktory, které k ní vedou a prevence je jedním z nejdůležitějších bodů v boji proti korupci. Předpokládá se, že tento problém nebude nikdy zcela odstraněn, ale je snad určitě možné ho minimalizovat či mu alespoň z části předcházet. Už jen vzhledem k našemu čistému svědomí a vědomí, že jsme si onu věc, vítězství či prostor zasloužili.

2. Definice pojmu korupce a druhy korupce, pojmy úplatkářství, podplácení

2.1. Definice korupce a její druhy

„Nejvíce obdivujeme toho, koho peníze nechávají lhostejným.“ Marcus Tullius Cicero - římský řečník, republikánský politik, filozof a spisovatel

Každý člověk jev nazývaný korupce, jenž hýbe lidstvem a zažírání se nám hluboko do svědomí zná a dokáže si pod ním něco vybavit. Pravý význam slova korupce však není přesně nikde definován. Je odvozen z latinského slova *corrumpere*, které znamená zkazit, oslabit, podplatit či uplácet. Latinský význam tohoto slova je takový, že dotyčný je přinucen ke změně zásad, postojů a názorů.¹ Často si ho lidé pletou s termínem úplatkářství, ale pojem korupce má mnohem širší záběr, než samotné úplatkářství.

Korupce je nedílnou součástí lidské aktivity. Je pojmem zahrnující všechny projevy a náznaky, ze kterých subjekt získává neoprávněný prospěch, za které poskytuje jakékoliv výhody straně, která prospěch poskytuje. Nejvýznamnějším faktorem korupce je to, že obětí ve většině případů je společnost lidí jako taková.

„Obecněji řečeno je to deviantní patologické chování, odchylojící se od požadovaného standardu a porušující stanovená pravidla za účelem dosažení zisku či jiné výhody. Korupce se rozhodně netýká jen klasického uplácení, ale projevuje se také v mnoha různých jiných formách. Jedná se o prosazování zájmů různých lobbistických skupin, kdy pravidla hry *de facto* určují sami hráči.“² Vláda České republiky má pak oficiální definici, jež pochází ze zprávy o korupci z roku 2003. „Korupce je vztah mezi dvěma subjekty, ať jednotlivci nebo institucemi, z nichž jeden nabízí a většinou i poskytuje druhému určitou formu odměny za poskytnutí či příslib neoprávněné výhody. Druhý pak očekává, že mu za tuto výhodu bude slíbená materiální či nemateriální odměna poskytnuta.“³

V každé knize, naučné literatuře, či slovníku slov najdeme jinou definici slova korupce. Význam je však pokaždé stejný. Jde o získávání výhod, které nám

¹ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003

² Petrovský, K. Korupce po Česku. Praha: Eurolex Bohemia, 2007

³ Zpráva o korupci za rok 2003 k Vládnímu programu boje proti korupci, dostupné na : www.mvcr.cz, přečteno dne 10.2.2013

nepatří a které nabýváme pomocí odměn, peněz či jiných výhod, jež poskytujeme zkorumpované osobě. Taková to korupce je výsledkem dohod mezi jedincem, který je ochoten zaplatit (tzv. korumpující) a jedincem, který je ochoten přijmout (tzv. korumpovaný). Pro obě dvě strany vychází tedy z dohody výhoda a poškozená je tak většinou třetí strana, často celá společnost.

Korupce se může vyskytovat v mnoha formách a podobách. Literatura není bohužel v tomto členění jednotná, ale za nejjednodušší rozdělení se dá považovat dělení na velkou a malou korupci. Velká korupce (nazývaná také politickou korupcí) není zdaleka tak častá, ale jedná se o významné „velké“ věci. „Bývá spojena s korupcí politických špiček a čelných představitelů veřejného a společenského života. Úplatky dosahují značného rozsahu a bývají velmi dobře utajovány. Velká korupce dle některých autorů nabývá nejčastěji těchto podob: zpronevěra veřejných zdrojů, nehospodárné užívání veřejných zdrojů, soukromý prospěch z privatizace, zneužívání veřejné moci při udělování veřejných zakázek apod. Malá korupce je opakem velké. Jedná se většinou o korupci obyčejných úředníků, dopravních policistů atd. Je do ní zapojeno větší množství účastníků, ale úplatky jsou nepoměrně menší než v prvním případě. Malá korupce bývá spojována s podplacením úředníků, zatemňování pravidel, špatnou organizací apod.“⁴

2.2. Pojmy úplatkářství, podplácení

Jednou z forem korupce je úplatkářství. Narozdíl od pojmu korupce je tento druh korupce, který je často považován za její synonymum českým právem definován. A to konkrétně zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. Hlava X: Trestné činy ve věcech veřejných, § 331 odst. 1 říká, že: „Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.“⁵ V této části trestného zákoníku, konkrétně

⁴Vymětal P. Typologie korupce. In. Korupce : projevy a potírání v České republice a Evropské unii, Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, str. 13-14

⁵ § 331 zákona č. 40/2009 Sb., trestného zákoníku.

v jeho třetím dílu jsou také zmíněny jeho jednotlivé trestní činy, přijetí úplatku, podplácení a nepřímé úplatkářství.

„Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok. Rozhodně se nemusí jednat pouze o peníze. „Korupčním médiem“ může být i libovolný věcný dar či úsluha.“⁶ Takže úplatek nemusí být vždy jen formou peněz, neboli ve finanční podobě, i když zpravidla bývá nejčastější. Nikde není stanovena žádná minimální hodnota úplatku, proto se může jednat o prospěch jakékoli hodnoty. Úplatek však může mít tedy i další podoby, ať už se jedná o poskytnutí jiných služeb, výhod či nabízení informací, nebo o poskytnutí hmotných darů, šperků, nedostatkového zboží a dalších. Častou formou může být také zvýhodňování příbuzných či známých, např. zmanipulováním veřejné zakázky ve prospěch firmy, jež vlastní příbuzný či známý osoby, která vypisuje zakázku apod.

„Úplatek může mít například formu nápadně výhodné smlouvy, kterou podnikatel uzavře s příbuzným úředníka (nepotismus), který má rozhodnout. Za formu korupce bývá též považován tzv. klientelismus (navazování známostí a vytváření vzájemně závislých vztahů). S korupcí úzce souvisí problematika střetu zájmů, který může být prvním indikátorem korupce. Jedná se o takové jednání veřejného funkcionáře, které ohrožuje důvěru v jeho nestrannost nebo při němž veřejný funkcionář zneužívá svého postavení k získání neoprávněného prospěchu pro sebe nebo někoho jiného.“⁷

Myslím, že každý z nás se s nějakým úplatkem už někdy setkal, ať už o něm slyšel, nebo u něj přímo byl, nebo mu díky němu bylo ukřivděno. Takovým úplatkem totiž může být i láhev alkoholu předaná ošetřujícímu lékaři, který Vás pak už příště tak dlouho v čekárně čekat nenechá, krabice zákusků Vaší kadeřnici, která si na Vás udělá čas vždy, i kdyby na úkor jiných zákaznic, nebo kus salámu pro automechanika, jež Vám auto opraví jako první v pořadí, což může opět způsobit újmu ostatním zákazníkům. A v tom je právě ten největší problém korupce a úplatků obecně. Vždy někomu uškodí. Lidé za něčím spěchají, každý vše potřebuje hned a co nejlépe a na druhé straně mzdy a příjmy nejsou často

⁶ Článek dostupný na: <http://www.mvcr.cz/clanek/faq-vymezeni-pojmu-co-se-rozumi-pod-pojmem-uplatek.aspx>, přečteno dne 28. 2. 2013

⁷ Formulace dostupná na: <http://icv.vlada.cz/cz/protikorupcni-opatreni/nejcastejsi-dotazy/>, přečteno dne 28. 2. 2013

odpovídající práci, která je po nás žádaná, a proto je tak snadné pro běžný život nabízet a přijmout sem tam menší úplatek. Protože to usnadní provoz a chod života, jenže jak komu. Existuje totiž vždy někdo, kdo na tom trátí a nejdůležitějším aspektem na tom je, že neprávem. A od malého úplatku k velkému už je to pak jen malý kousek.

§332, odst. 1, 2 trestního zákoníku upravuje trestný čin podplácení. „Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. Odstavec dva pak hovoří o tom, že „odnětím svobody na jeden rok až šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu anebo jiný zvlášť závažný následek, nebo
- b) spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.“⁸

2.3. Vztah korupce a úplatkářství

Ke korupci je úplatkářství ve vztahu zvláštního a obecného. Sice se jedná o dva různé pojmy, ale jak už je znát z předešlého textu, jsou často brána za slova podobného významu, nebo téměř za synonyma. Pravdou je, že spolu tyto pojmy úzce souvisí. Úplatkářství je však pouze jedním z druhů, forem korupce, to znamená, že úplatkářství je korupcí, ale ne všechny druhy korupce jsou úplatkářstvím. Také co se rozsahu týče je korupce mnohem rozsáhlejší a mývá také mnohem větší následky co se škody týče. Často je nutné vysvětlit a objasnit rozdíl mezi korupcí, úplatkářstvím ale také darem. „Je nutné přistupovat k hodnocení darů a pozorností střízlivě, diferencovat taková jednání s přihlédnutím k morálním pravidlům dané společnosti, kultuře a zejména k rozsahu a závažnosti jednání Je potřebné také zvažovat motiv jednání spočívajícího v poskytnutí daru nebo pozornosti, kterým není na jedné straně získání neoprávněné výhody, tedy zvýhodnění adresáta daru, ale zpravidla výraz jisté míry osobního ocenění chování k zákazníkovi a kvality práce.“⁹

⁸ zákon č. 40/2009 Sb., trestného zákoníku, § 332

⁹ Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, s. 53 - 54

Proto je důležité se pozastavit nad již zmiňovanou lahví alkoholu ošetřujícímu lékaři, či krabicí zákusků pro kadeřnici. S takovým druhem rádobý uplácení se totiž ve společnosti do určité míry počítá a stal se téměř oficiálním. Ale i takový to dar či pozornost může být považována za korupci, jenže pak by všichni lidé v tomto státě byli zkorumpovaní a brali úplatky. Proto je důležité zamyslet se nad touto tenkou hranicí mezi darem a úplatkem. „Lze tedy shrnout, že poskytování ojedinělých darů a pozorností nevýznamného charakteru a rozsahu, aniž by byla ze strany poskytovatele očekávána nebo vyžadována protihodnota či služba přesahující běžný rámec povinností adresáta daru nebo pozornosti, nedosahuje intenzita úplatku, je však kriminogenním faktorem pro úplatkářství nebo korupci.“¹⁰

Pro ujasnění toho, co je tedy považováno již za formu korupce, neboli trestním činem úplatkářství pár příkladů. Typickým způsobem páchaní korupce formou úplatkářství je například když: „Referent referátu dopravy při vyřizování žádosti o osvědčení odborné způsobilosti pro podnikání v autobusové dopravě požadoval úplatek ve výši 10 000 Kč. Další případ trestného činu úplatkářství byl veden proti pracovníku úřadu, který podepsal žádost za úřad o navýšený rozpočet, přičemž pro sebe požadoval částku 200 000 Kč, kterou by získal vyfakturováním neprovedených prací.“¹¹

3. Rozdělení korupce, její formy a možnost výskytu

Dělení korupce není nikde přesně stanoveno a není ani jednotné, stejně jako její definice. Podle zdrojů literatury se však korupce rozděluje nejčastěji na malou a na velkou, tedy dle rozsahu zkorumpování. Jen z logického hlediska a podle prvního pohledu na toto rozdělení je jasné, že se jedná o to, zda je korupce malého rozsahu, tedy korupce v běžném životě, která je určitě i častější, či velkého rozsahu u tzv. „velkých ryb“, kdy se jedná o deseti nebo možná i stamilionové zakázky, často veřejného typu, které mohou být různě ovlivněné apod. Tento druh korupce je také mnohem těžší odhalit, jelikož nebývají tak průhledné a nepromyšlené jako malé tzv. bagatelní korupce. Případů a příkladů je na výběr určitě nemálo.

¹⁰ Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, s. 54

¹¹ Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, s. 61

V rámci tohoto rozdělení existuje ještě třetí typ korupce, tzv. state capture, který je považován dle svého postavení za takový středník mezi předchozími dvěma typy korupce. Charakterizován je ovládnutím legislativního procesu soukromými subjekty (captors, hunters), kde je vytvořena korupce již ex ante. Z hlediska tohoto typu existuje několik možných projevů jako je kontrola veřejných institucí de facto pro soukromý prospěch nebo trestnou činnost, formování koluzivních sítí, které omezují politickou soutěž, podkopávání svobodných voleb skrytou reklamou a neprůhledným financováním kampaní, zneužití legislativní moci, korupce v soudních řízeních a dalších.¹²

Můj osobní názor je, že s tímto druhem korupce jsme se z velké části setkali v poslední době například při přímé volbě našeho nového prezidenta. 9 kandidátů mělo spousty sponzorských darů, které nebylo možné prozkoumat a každý vlivný člověk v soukromém sektoru „sázel na svého koně“, a já nevěřím tomu, že by to nebylo z důvodu nějaké výhody plynoucí právě pro tyhle „sponzory“. „Pojmem „state capture“ se běžně v zahraničí označuje stav, kdy dojde k naprostému ovládnutí legislativních mechanismů státu privátními subjekty, napříč ideologiemi. Míra korupce je už tak organizovaná, že je jedno, jestli volíte doprava nebo doleva, vždy zvolíte „koupeného koně“. Soukromé subjekty v tomto stadiu již ovládají i výkon spravedlnosti a obsazují klíčové kontrolní pozice svými lidmi. Pokud má tento dokument být vysvědčením vlády Nečase a Kalouska, pak myslím, že nastal čas, aby je voliči poslali do věčných lovišť.“ řekl Předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek pro parlamentní listy dne 21. 1. 2013 k vládní strategii boje s korupcí pro roky 2013-2014.¹³ Takových a dalších podobných článků najdeme totiž v dnešních médiích nespočetně mnoho, ale obávám se, že výsledek je téměř nijaký, ale o tom až v pozdějších kapitolách.

Dalším typem rozdělení korupce je dle oblastí, ve kterých korupce působí. Tak můžeme korupci rozdělit na individuální anebo pak korupci zasahující do politické sféry, veřejného či soukromého sektoru, státní správy a další.

Jednou z nejčastějších korupcí, mimo rozsáhlého politického kariérismu, lobbingu a velkém vlivu na celý stát, ke kterému se ještě vrátím, je korupce v policii. „Korupce patří nepochybně k nejzávažnějším a veřejností i nejcitlivěji

¹² Vymětal P. Typologie korupce. In Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2006, s. 15.

¹³ Článek dostupný na: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Belobradek-Stat-ovladla-organizovana-korupce>, přečteno dne 3.3. 2013

vnímaným oblastem porušování etických norem policejní práce. Takovéto jednání můžeme chápat jako „využívání“ a pracovně je definovat jako protiprávní využívání příležitostí vzniklých na základě moci, již policista disponuje a kterou využívá ve vlastní prospěch nebo ve prospěch někoho blízkého na úkor společnosti.¹⁴

Co se týče obsahové klasifikace policejní korupce je nejpřehlednější typologie Lea Salveta, který dělí úmyslné trestné činy policistů s korupčním jednáním do určitých skupin. Jsou jimi zejména:

- 1) „Nezákonné aktivity policistů při účelově nepravdivém šetření skutečných i fingoovaných dopravních nehod či vloupání do bytů a nebytových prostor za účelem majetkové účasti na neoprávněně vylákaném plnění pojišťovny.
- 2) Vyžadování a přijímání různých plnění v souvislosti s prováděním správních úkonů a vydávání správních rozhodnutí.
- 3) Další skupinu tvoří trestné činy v souvislosti s prováděním dozoru nad silničním provozem (nevydání pokutových bloků, ale i hrozba vysokou sankcí, po níž se policista spokojí s částkou nižší, kterou ovšem použije pro svou potřebu – toto jednání se pohybuje až na hranici trestného činu vydírání.
- 4) Obchod policistů s informacemi z probíhajícího trestního řízení a z policejních informačních systémů. Má značné množství podob od poskytování informací o osobách a věcech po ztěžování nebo maření vyšetřování apod.
- 5) Za snad nejzávažnější a společensky nejnebezpečnější trestnou činnost policistů a současně jen velmi obtížně a zatím spíše nahodile odhalovanou je považováno kupčení s beztrestností, kterého se mohou dopouštět zejména kriminalisté a vyšetřovatelé.¹⁵

Co se týká politické oblasti nejčastěji se setkáváme s ovlivňováním veřejných a státních zakázek. „Velký prostor pro korupci se vždy nabízí při státních zakázkách. Česko je toho jasným příkladem. Do veřejných zakázek se tu ročně podle odhadů investuje takřka 600 miliard korun, až deset procent z této částky však skončí v kapsách korupčníků. 60 miliard – to je suma, kterou by ministr financí Miroslav Kalousek při lepení děravého rozpočtu rozhodně nepohrdl. Politické strany, které se v České republice po roce 1989 podílely na

¹⁴ Nesvatba, P. , Policejní etika, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009, str. 243.

¹⁵ Salveta, L. Korupce v Policii České republiky. Policista 7/2008 in : Nesvatba, P. , Policejní etika, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009, str. 245

vládě, boj s korupcí rozhodně nezvládají. Předvolební hesla typu „akce čisté ruce“, „zatočíme s korupcí“ či „veřejné zakázky budou konečně průhledné“ pak u řadového občana vyvolávají ironický úsměv na rtech.“¹⁶

„Pro oblast veřejné a místní správy je typická korupce spojená se zneužíváním pravomocí a postavení veřejných činitelů. Jde zpravidla o zneužívání veřejných funkcí jednak při obstarávání věcí obecného nebo soukromého zájmu občanů, ve zvyhodňování určitých podnikatelských aktivit, o zneužívání a „prodávání“ informací získaných z titulu veřejného činitele apod.“¹⁷ Korupce u veřejné správy je pro občana vždy velmi znepokojivá. Nástroje proti korupci a celkově boj s korupcí ve veřejné správě zatím moc nefunguje. Je totiž až obecně známo, že co se úřadů, radnic a podobných institutů sloužících občanovi týká jsou dveře na úřadech úplatkům otevřeny. „Prostor pro korupci se také stále hodně nabízí i zde při zadávání zakázek. V této souvislosti se stále více hovoří o uplatňování moderního, již řadu let úspěšně v zahraničí uplatňovaného, modelu PPP (Public Private Partnership), což je způsob financování veřejných staveb za spolupráce veřejného a soukromého sektoru. Hlavním úkolem pro uplatnění tohoto principu je minimalizace korupčních rizik. Problémem však zůstává míra angažovanosti privátního subjektu, tj. kde končí transparentní spolupráce a kde začínají korupční vztahy.“¹⁸

Příkladem může být třeba případ z roku 2011, jenž byl v mediích omýváno docela často a dodnes není zcela vyřešen. Mezi 13 obviněnými byli přední představitelé města Přerov, radní, tamní úředníci nebo dokonce primátor a senátor Jiří Lajtoch (ČSSD). „Přerovský případ se týkal dvou sporných zakázek v letech 2006 až 2009 na stavbu domova důchodců a zimního stadionu v Přerově. Protikorupční policie se jimi zabývala proto, že obě stály podstatně více, než město plánovalo. Například cena domova pro seniory se zvýšila zhruba o 30 milionů na více než 167 milionů korun. Navíc takzvané vícepráce vykonala bez dalšího výběrového řízení stejná firma, která zakázku vyhrála.“¹⁹ Případ se dostal vícekrát i na stůl Nejvyššího státního zastupitelství. Ale i tak šetření toho, zda přerovští radní a

¹⁶ Článek dostupný na: <http://www.penize.cz/ekonomika/206939-ocima-expertu-vecny-problem-korupce-pri-verejnych-zakazkach>, přečteno dne 4.3. 2013

¹⁷ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 38

¹⁸ Časopis Moderní obec, ročník 2003/ č.9, str. 12. in : Petrovský, K. Korupce po Česku. Praha : Eurolex Bohemia, 2007

¹⁹ Článek dostupný na:

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/regiony/olomoucky/clanek.phtml?id=742791>, přečteno 4.3. 2013

úředníci magistrátu ovlivňovali zakázky, nepřineslo konkrétní výsledek. Něco jiného totiž tvrdila krajská žalobkyně, něco jiného Nejvyšší státní zastupitelství a protikorupční policie. Příklad si mezi sebou přehazovali jako horký brambor více než rok a stále bez výsledku. Protikorupční policie poté navrhla obžalobu pro šestici obviněných – primátora a senátora Jiřího Lajtocha (ČSSD), jeho náměstka Josefa Kulíška (ODS), dva radní Václava Zatloukala (ČSSD) a Jaroslava Čermáka (ODS) a pak také úředníky z odboru rozvoje města Pavla Galu a Jiřího Rabu. Krajská žalobkyně Marie Kodytková, která se případem zabývala už dříve, ale jejich stíhání podruhé zastavila. Tak případ pokračoval, vracel se zpět, vytvořil chaos i mezi státním zastupitelstvím, z Přerova byl přeložen do Vsetína. Vyšetřovatelé zjistili, že firma, která zakázku vyhrála stavěla dříve panu primátorovi bazén. A lidé ztrácejí důvěru v radní, v celé zastupitelstvo, ba dokonce i v dalších městech a poškozena je opět nejvíce jedna jediná hodnota. Důvěra společnosti.

Korupce se však může dostat i do dalších oblastí běžného života. Stačí, že Vaše dítě dělá nějaký sport, či koníček. Pro to, aby se dostal do týmu, ve kterém může započít nějakou kariéru často nestačí talent, ale jsou to právě spíše peníze, které to dnes ovlivňují. Ano korupce a úplatky se dnes nevyhýbají ani takovým oblastem jako je sport, kultura, školství či zdravotnictví. „Sport se ve své vrcholové formě, ať na české či mezinárodní úrovni, bohužel poslední dobou stále více stává pouhopouhým byznysem. Problém korupce se dotýká především nejpobulárnějších sportů kolektivních i individuálních, ve kterých se jedná o obrovské finanční obraty (V České republice jsou jimi např. tradiční kolektivní sporty jako kopaná a lední hokej). Dlouholetá provozní slepota a účelová hluchota ke všemu, co korupci jenom naznačovalo, nedostatečná schopnost sebereflexe, snaha o trvalou konzervaci stávajícího prostředí vyhovujícího funkcionářským bossům, neochota měnit cokoli na zaběhnutém systému vykazujícím vysoký stupeň klientelismu, to vše se muselo v konečném důsledku negativně projevit.“²⁰ Již zmiňované zdravotnictví je jednou z dalších oblastí, která je nejvíce prolezlá korupcí. Z důvodu domněnek o lepší a kvalitnější zdravotní péči, ať už se jedná o čekací dobu na operaci, poskytnutí nárokové lázeňské péče nebo úplně z druhé strany úplatek za obsazení prestižních lékařských pozic.

²⁰ Petrovský, K. Korupce po Česku. Praha : Eurolex Bohemia, 2007, str. 56

Korupce a zejména úplatkářství v naší společnosti je jednak jakýmsi reliktem minulosti, tedy v našem případě režimu před rokem 1989, jednak důsledkem nedostatečné funkčnosti kontrolních mechanismů ve veřejném životě. Pravdou je, že v dřívějším socialistickém režimu neexistovalo konkurenční prostředí, rovnost před zákonem či ochrana lidských a občanských práv, a proto usiloval každý o svůj úspěch, štěstí a místo na zemi mnohem víc. Hromadila se zde totiž korupce, protekcionismus a uplatňování skupinových zájmů. Stejně tak je však pravdou, že u nás existují vážné nedostatky v průhlednosti a kontrolovatelnosti legislativních a exekutivních procesů, nedaří se zajistit efektivní výkon státní správy, rychlou vymahatelnost práva apod. Nic z toho nás však nezbavuje podezření, že v hloubce korupce je ještě cosi víc, cosi psychologického. Možná právě ta důvěra společnosti.²¹

4. Trestněprávní úprava úplatkářství

Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.) rozeznává tři skutkové podstaty úplatkářství, v hlavě desáté zvláštní části. Celý tento třetí díl má označení „Úplatkářství“.

- přijetí úplatku (§ 331 trestního zákona)
- podplácení (§ 332 trestního zákona)
- nepřímé úplatkářství (§ 333 trestního zákona)

Součástí třetího dílu je společné ustanovení § 334, týkajícího se pojmů úplatek, úřední osoba a obstarávání věcí obecného zájmu.

4.1. Úplatek, obstarávání věcí obecného zájmu a podnikání, úřední osoba

„Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.“²²

Úplatkářství patří pod trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Tyto trestné činy jsou upraveny v hlavě desáté zvláštní části trestního zákoníku. Konkrétně, trestné činy související s úplatkářstvím, obsahuje díl třetí této hlavy,

^{21 21} Nesvatba, P. , Policejní etika, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009, str. 236

²² Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 334

zejména pak § 331 – přijetí úplatku, §332 – podplácení a § 333 – nepřímé úplatkářství. Ustanovení § 334 pak obsahuje společná ustanovení trestných činů úplatkářství, které upravuje pojem úplatku, úřední osoby a věci obecného zájmu. § 331 ustanovuje, že „Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.“²³

Bližším výkladem pro přijetí úplatku či trestného činu podplácení může být například rozhodnutí Nejvyššího soudu. Na takové rozhodnutí odkazují ve svých přílohách, konkrétně v příloze č.1., kde je takové rozhodnutí Nejvyššího soudu vloženo. „Zákon o úplatku nestanoví žádnou hodnotovou hranici, tak jak je tomu u majetkových trestných činů. Míra úplatku se musí vždy hodnotit v souvislosti s dalšími okolnostmi jednání a stupněm společenské nebezpečnosti. Co však platí, ve státní správě nelze tolerovat úplatek, a to ani nepatrné hodnoty.“²⁴

Úplatkářství se klasifikuje na aktivní a pasivní. Aktivní úplatkářství vyjadřuje přímou nebo nepřímou nabídku, příslibení nebo poskytnutí nepatřičné výhody jiné osobě, aby nějakým způsobem jednala, nebo naopak nejednala, a tím porušila své povinnosti. Naproti tomu pasivní úplatkářství znamená jednání osoby, kterým tato přímo nebo nepřímo požadovala nebo přijímala nepatřičnou výhodu či její příslib, ať již pro sebe nebo pro někoho jiného, nebo přijala nabídku takové výhody, a to aby nějakým způsobem jednala nebo naopak nejednala, a tím porušila své povinnosti.²⁵

Dalším znakem skutkových podstat trestných činů úplatkářství je souvislost úplatku s obstaráním věci obecného zájmu. Pojem obstarávání věci obecného zájmu není zákonem nijak definován, takže není možné vycházet z judikatury. Jedná se však o plnění všech úkolů na jejichž řádném a nestranném plnění má zájem celá společnost nebo jedna konkrétní sociální skupina. V praxi ji provádějí soudy, jde tedy o činnost orgánů státní správy a moci a činnost při které jsou uspokojovány potřeby celé společnosti. Část pojmu je vymezena § 334 odst. 3, kde se za obstarávání věci obecného zájmu považuje zachování povinnosti uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby

²³ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 331

²⁴ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, Srovn: R 17/1978-1.

²⁵ Teryngel, J. Vliv mezinárodních úmluv na dokazování korupce. Právní rádce. 2004, č. 11. s. 57

nedocházelo v obchodních vztazích k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají. V takovém to případě se pak jedná o dodržování podmínek hospodářské soutěže, přičemž důvod lze spatřovat i v zajištění proti poškozování nebo zvýhodňování účastníků těchto vztahů.²⁶ Trestněprávně postižitelné je i takové obstarávání věci obecného zájmu, které je v souladu s právními předpisy, nicméně je za něj přislíben, poskytnut nebo vyžádán úplatek (například urychlené vyřízení dané věci či jen vydání zákonného rozhodnutí).²⁷

Určení vlastního obsahu obstarávání věci obecného zájmu ponechal zákonodárce na judikatuře, která se k němu vyjadřuje v několika případech. Jedná se zejména o rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR č. 1/1978, č. 7/1978 a č. 13/1990 Sb. rozh. tr., nicméně je zřejmé, že vzhledem ke stáří těchto judikátů a dramatické změně právní úpravy, která od té doby nastala, jsou dnes již jen omezeně použitelné.²⁸

Věci obecného zájmu tedy bude určitě rozhodování soudů či činnost pracovníka stavebního úřadu, ale i postup lékaře při léčení pacientů, přijetí ke studiu na střední či vysoké škole nebo činnost pracovníka pohřební služby. Věci obecného zájmu je též řádný výkon vojenské služby. Trestným činem by tak bylo i jednání vedoucího pracovníka např. epidemiologické stanice, který by od svých podřízených pracovníků přijímal různé „dary“ za to, že při kontrole nevyvodil důsledky ze zjištěných závad a nedostatků v jejich práci.²⁹ K obstarávání věci obecného zájmu však neřadíme například činnost občanů, která je výlučně projevem jejich osobních práv. Obecný zájem ale nelze omezovat výlučně na veřejný sektor.

Obstarávání věci obecného zájmu je nejen rozhodování, ale i jiná činnost, která s plněním úkolů týkajících se věci obecného zájmu přímo souvisí, například příprava podkladů pro rozhodnutí, v daném případě pro uzavření smlouvy apod. Souvislost mezi přijímáním úplatku a obstaráváním věci obecného zájmu tu bude tehdy, jestliže úplatek má vztah k činnosti, která spadá pod obstarávání věci obecného zájmu³⁰

²⁶ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 334

²⁷ Jelínek, J. et al. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha : 2010, Leges. s. 764

²⁸ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. Vydání. Praha: Leges, 2010, s. 770

²⁹ Článek dostupný na: <http://www.mvcr.cz/clanek/faq-vymezeni-pojmu-co-se-rozumi-pod-pojmem-obstaravani-veci-obecneho-zajmu.aspx>, přečteno dne 10.3.

³⁰ rozhodnutí č. 1/1978 Sb. rozh. trest, dostupné na: www.nsoud.cz

Trestní zákoník neredukuje úplatek jen na bezprostřední obstarání věci obecného zájmu (i když pomineme novou úpravu korupce v soukromé sféře), nýbrž ho vztahuje na činnosti podniknuté v souvislosti s obstaráváním obecného zájmu. Také veřejnoprávní sféra má soukromoprávní aspekty a naopak i soukromoprávní sféra má své veřejnoprávní aspekty.³¹

Mezi úplatkem a obstaráváním věci obecného zájmu nebo podnikáním musí být příčinná souvislost. Neoprávněná výhoda tedy musí mít vztah k činnosti, která spadá pod obstarávání věci obecného zájmu to znamená, že úplatek musí mít vztah k činnosti, která spadá pod obstarávání věci obecného zájmu či podnikání.³²

Významnou kategorií v této kapitole je také obstarávání věci obecného zájmu ve sféře obchodních vztahů. Obchodními vztahy se rozumí závazkové a jiné vztahy mezi podnikateli, které se týkají jejich podnikatelské činnosti. Nejde výlučně o obchodní závazkové vztahy podle § 261 odst. 1 obchodního zák., ale také o jiné obchodní závazkové vztahy upravené v dalších odstavcích § 261 obchodního zák., jakož i v § 262 obchodního zákoníku.³³

Také podnikání patří do skutkových podstat týkajících se úplatkářství a to s účinností od 1. 1.2010. Ve starém trestním zákoně č. 140/1961 Sb. se totiž tento pojem vůbec nevyskytoval. Jedná se o soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jednáním a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Podnikatelem je pak osoba zapsaná v obchodním rejstříku, která podniká na základě živnostenského oprávnění, jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů nebo osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsaná do evidence podle zvláštního předpisu. Může jím být fyzická nebo právnická osoba.³⁴

Také pojem úřední osoba zavedl až nový trestní zákoník, který vešel v platnost s účinností od 1. ledna 2010. Dříve se o úřední osobě hovořilo jako o veřejném činiteli. Úřední osoba je vymezena v § 334 odst.2. Tím je rozšířen okruh úředních osob dle Ustanovení § 127 tr. zákoníku, který vymezuje úřední osobu třemi znaky. Musí jít o některou osobu uvedenou v písm. a) až i), která plní úkoly státu nebo společnosti, a přitom používá pravomoci svěřené pro plnění těchto úkolů. Pokud

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 10. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/1998, č. 123/12 SbNU, nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. I. ÚS 537/2000, č. 41/25 SbNU.

³² Šámal, P. a kolektiv, Velké komentáře Trestní zákoník II. 6 vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 2887

³³ Gřivna, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. Trestněprávní revue. 2005, č. 7, s. 172

³⁴ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

chybí byť jen jeden znak, nelze o úřední osobě v souvislosti s její trestněprávní ochranou a odpovědností uvažovat.

Podle nového trestního zákoníku se za úřední osobu považují:

- soudce,
- státní zástupce,
- prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky, člen vlády České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci,
- člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci,
- příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie,
- soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce,
- notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař,
- finanční arbitr a jeho zástupce,
- fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží,³⁵

Ustanovení § 334 odst. 2 tr. zákoníku reflektuje mezinárodní závazky České republiky, které vyplývají z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, Úmluvy o boji proti korupci úředních osob Evropského společenství nebo členských států Evropské unie a z Druhého protokolu k Úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropského společenství. Nad rámec se tak dostaly osoby, které zastávají funkci v jiném orgánu veřejné moci, tedy osoby, které zastávají funkci v zákonodárném orgánu, soudním orgánu nebo v jiném orgánu veřejné moci cizího státu, osoby v mezinárodní nebo nadnárodní organizaci, osoby pracující v mezinárodním soudním orgánu a další.³⁶

³⁵Výklad pojmu dostupný na: www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/uredni-osoba-verejny-cinitel, přečteno dne 10.3 2013

³⁶Šámal, P. et al. Trestní zákoník. II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 2900

4.2. Trestní čin přijetí úplatku

Skutková podstata trestného činu přijetí úplatku je podle platné právní úpravy obsažena v ustanovení § 331 trestního zákoníku.

(1) Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(3) Odnětím svobody na tři léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo

spáchá-li takový čin jako úřední osoba.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

spáchá-li takový čin jako úřední osoba v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

Objektem trestného činu přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku je zájem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věci obecného zájmu, jakož i zájem na ochraně podnikatelských vztahů před korupcí obsažené v § 331 odst. 1 alinea 2.

Odstavec 1 a odstavec 2 ustanovení § 331 tr. zákoníku jsou v poměru speciality.

Ustanovení týkající se § 331 odstavce 1 a odstavce 2 jsou dvě samostatné skutkové podstaty, kdy ustanovené § 331 odst. 2 je právě ustanovením speciálním.

Objektivní stránka je podstatná zejména v tom, že úplatek je přijat nebo slíben (odst. 1) nebo žádán (odst. 2) Stát se tak musí buď v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu, anebo v souvislosti s podnikáním. Dále může být úplatek nabídnut, poskytnut či slíben i poté, co dotyčná osoba věc obecného

zájmu již obstarala, a to aniž by s úplatkem počítala. K tomu může dojít i bez předchozího souhlasu nebo dohody.

Příklad:

„Otázkou například je, zda se trestného činu přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku dopouští ten občan, který požaduje úplatek za to, že uzavře s jiným občanem ústní dohodu o výměně byt (tzv. odstupné apod.). Při hodnocení takového jednání je potřebné zkoumat, zda směna bytu je věcí obecného nebo soukromého zájmu. Byť se jedná i o byty, státní směna bytů mezi dvěma uživateli není obstaráním věci obecného zájmu a tudíž ani jedna ze stran tohoto vztahu se nedopouští trestného činu přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku ani jiného obdobného trestního činu. Jinak bychom ovšem hodnotili případ, kdy žádá nebo přijme úplatek úředník, který spravuje fond, za to, že zvýhodní jednoho žadatele o byt vůči druhému tím, že jej posune na přední místo v pořadníku na byt nebo mu byt přednostně přidělí. Zde se evidentně jedná o obstarání věci obecného zájmu za úplatu.“³⁷

Po subjektivní stránce se vyžaduje úmyslné zavinění. Úmysl pachatele po stránce vědomé i volní musí obsáhnout všechny znaky skutkové podstaty. U osoby, která žádá nebo přijme úplatek, musí úmysl působit na obstarávání obecného zájmu existovat již v době, kdy úplatek přijal nebo žádal. Není však rozhodující, zda pachatel od svého záměru později upustil.

Opakované přijímání nebo požadování úplatků, respektive jejich opakované poskytování, nabízení nebo slibování, lze za splnění dalších zákonných předpokladů posoudit jako jeden pokračující trestný čin.³⁸ Nově jsou pro tyto dvě skutkové podstaty zvýšeny trestní sazby. Ten, kdo naplní jednu z těchto dvou skutkových podstat trestného činu přijetí úplatku, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti. Dříve byl trest odnětí svobody až na tři léta. Trest se tedy o rok zvýšil.

V odstavci 3 a 4 § 331 jsou uvedeny formy spáchání trestného činu přijetí úplatku, které se vyznačují přísnější trestností oproti § 331 odst. 1 a 2. Pojednávají o spáchání trestného činu přijetí úplatku dle ustanovení odst. 1 a 2, kdy k němu dojde v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo jej spáchá úřední osoba. Značný prospěch je pak ustanoven v § 138 odst. 1, 2,

³⁷ Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, str. 104-105

³⁸ rozhodnutí č. 16/1988 Sb. rozh. trest. , dostupné na : www.nsoud.cz

trestního zákoníku a činí nejméně 500 000,- Kč. Zvláště přitěžující okolností dle písm. b) spočívá v tom, že pachatel, který se dopustil jednání uvedeného v odstavci 1 nebo 2, je úřední osobou. V případě ustanovení podle odstavce 4 trestného činu přijetí úplatku vyplývá spáchání činu v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu a ten činí nejméně 5 000 000,- Kč. Jde o nejvyšší možnou hranici prospěchu v trestním zákoníku. V případě odst. 4 písm. b) zvláště přitěžující okolnost spočívá v tom, že se pachatel dopustí jednání uvedeného v odstavci 1 nebo 2 jako úřední osoba a na rozdíl od odst. 3 písm. b) navíc jedná v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch. Jde o spojení zvláště přitěžující okolností podle ustanovení písmene a i b v odstavci 3, které se v tomto případě nepoužijí a užije se odstavce 4 písm. b).³⁹

Pro srovnání ještě uvádím dřívější úpravu, která nebyla tak situovaná na boj proti korupci jako ta dnešní. Přínosem nové úpravy je možné odrazení potencionálních pachatelů této trestné činnosti a zařazení mezi zvláště závažné zločiny.

Dřívější úprava:

§ 160 – Přijímání úplatku (zákon č. 140/1961 Sb.), účinnost 31. 12. 2009

(1) Kdo v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo za okolností uvedených v odstavci 1 úplatek žádá, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá – li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch, nebo

b) spáchá-li takový čin jako veřejný činitel.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin jako veřejný činitel v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch.

³⁹ Šámal, P. et al. Trestní zákoník. II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 2888

4.3. Trestní čin přijetí podplácení

Trestný čin podplácení má platnou právní úpravu a je obsažen v ustanovení § 332 trestního zákoníku. Jeho znění je takové:

(1) Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až šest let, propadnutím majetku nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu anebo jiný zvlášť závažný následek, nebo spáchá-li takový čin vůči úřední osobě.

Objektem trestného činu podplácení je zájem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věci obecného zájmu a zájem na řádném výkonu podnikatelské činnosti.⁴⁰

Předmětné ustanovení poskytuje ochranu též před jednáním, které je způsobilé jen vzbudit představu, že zákonné a spravedlivé rozhodnutí v záležitosti veřejného zájmu si zaslouží od občana projev vděčnosti nebo uznání takovému pracovníku, který záležitost vyřídil. Připustit, že občan má právo vyjádřit svou spokojenost nad správným vyřízením záležitosti i poskytnutím přímého majetkového prospěchu vyřizujícímu by znamenalo, že u takové úřední osoby by nebylo nemorální přijmout takovou neoprávněnou výhodu a mohl by ji přijmout i předem, pokud by byla rozhodnuta postupovat podle svých povinností. Ten, kdo výhodu poskytuje, by totiž jiné vyřízení ani neočekával.⁴¹

Pachatelem trestného činu podle § 332 tr. zákoníku může být kdokoli, a to za podmínky, že je trestně odpovědný.

„Trestný čin podplácení předpokládá aktivní formu jednání, tedy konání. Nabídka však může být učiněna nejenom výslovně, ale i konkludentně, i když

⁴⁰ Šámal, P. et al. Trestní zákoník. II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 2888

⁴¹ Rozhodnutí č. 7/1982 Sb. rozh. trest. , dostupné na : www.nsoud.cz

konkludentnost jako jedna ze způsobů nabízení úplatku není zrovna typickým způsobem spáchání. Úplatek také nemusí být nabídnut, poskytnut nebo slíben přímo osobě, která věc obecného zájmu může obstarat. Může být nabídnut, poskytnut nebo slíben jiné, zprostředkující osobě. Jedním ze způsobů nabízení úplatku je také známé sousloví: „Však se vyrovnáme“.⁴²

Znakem skutkové podstaty je zejména dokonáný trestný čin. Je tedy předpokladem, že slib bude předcházet obstarávání věci obecného zájmu, ale za těchto podmínek, že pachatel počítá s tím, že mu bude v budoucnu úplatek nabídnut. „Z toho lze učinit závěr, že za slib úplatku, učiněný až poté, co věc obecného zájmu byla obstarána, aniž by osoba obstarávající takovou věc s úplatkem počítala, nelze dovozovat spáchání trestného činu přijímání úplatku. Trestný čin podplácení v základní skutkové podstatě, tedy v odst. 1, vyžaduje úmyslné zavinění.“⁴³

Za zvlášť přitěžující okolnosti se považují: spáchání činu v úmyslu opatřit značný prospěch sobě nebo jinému nebo spáchání činu v úmyslu způsobit značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek [§ 332 odst. 2 písm. a)] a spáchání činu úřední osobou [§ 332 odst. písm. b)]

Značný prospěch. Prospěch představuje kvantifikovanou kategorii, jejíž výše je určována stejnými peněžními částkami jako jednotlivé druhy škod. Pod pojmem značným prospěch se rozumí prospěch nejméně 500 000 Kč.

Za značnou škodu se pokládá škoda nejméně 500 000 Kč. Postup, jak stanovit výši škody způsobené trestným činem, upravuje § 137 tr. zákoníku. Při určení výše škody se vychází z ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodává. Nelze-li výši škody takovým způsobem zjistit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav. Jiný zvlášť závažný následek musí svou závažností alespoň odpovídat značné škodě. Nemá charakter majtkové škody a zpravidla je nehmotné povahy. Například se jedná o bezdůvodné prohlášení konkurzu na majetek jiného podnikatele⁴⁴

⁴² Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 87

⁴³ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 88

⁴⁴ Šámal, P. et al. Trestní zákoník. II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 2893-2894

Příklady trestného činu podplácení :

Obviněný přistoupil ke strážníkovi a s cílem odvrátit zaplacení blokové pokuty jej oslovil se slovy: „Můžeme se dohodnout jiným způsobem, mám v P. autoservis, autobazar a odtahovou službu, kde se můžete stavit a domluvit se“. Tento jeho výrok byl dostatečně konkrétní, aby jej bylo možno interpretovat jako nabídku úplatku a aby ji takto mohl pochopit i její adresát. Obviněný tím dal dostatečně na srozuměnou, jaké možnosti se mu nabízejí pro případ, že by upustil od své povinnosti zjišťovat a projednat dopravní přestupek.⁴⁵

Rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 2 T 15/2000, byli obvinění K. S. a M. K. uznáni vinnými trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1 tr. zák. spáchaným ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., a dále obviněný K. S. trestným činem podplácení podle § 161 odst. 1, odst. 2 tr. zák. a obviněný M. K. trestným činem přijímání úplatku podle § 160 odst. 1, odst. 3 tr. zák. Trestné činnosti se oba obvinění měli dopustit tím, že v přesně nezjištěné době v měsíci červenci 1998 převzal K. S. od F. H. technický průkaz k jeho automobilu typu Opel Kadett a částku 3.500,-Kč a od Š. F. technický průkaz k jeho automobilu typu Audi 80 a částku 3.500,-Kč, přičemž se zavázal zprostředkovat přípravu vozidel k technické kontrole a zprostředkovat její provedení a její vyznačení v technickém průkaze, obviněný K. S. poté oba technické průkazy a peníze předal M. K., v té době příslušníku Policie ČR služebně zařazenému na Obvodním oddělení Policie ČR K. V.-R., který pak bez příslušných vozidel zajistil vyznačení technické kontroly do technických průkazů vozidel, přičemž k vyznačení technické kontroly bylo užito razítka STK M. L. odcizeného v měsíci březnu 1998, a tímto svým jednáním obvinění způsobili poškozenému F. H. a Š. F. škodu ve výši 3.500,-Kč každému z nich.

Nejvyšší soud České republiky projednal ve veřejném zasedání stížnost pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti České republiky ve prospěch obviněných M. K. a K. S., proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 9. 2002, sp. zn. 8 To 411/2002, usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 8. 2001, sp. zn. 8 To 262/2001, a pravomocnému rozsudku Okresního soudu v Karlových

⁴⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2009 sp. zn. 3 Tdo 821/2009, dostupné na : www.nsoud.cz

Varech ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 2 T 15/2000, a podle § 268 odst. 2, § 269 odst. 2 a § 270 odst. 1 tr. ř. rozhodl tak, že usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 9. 2002, sp. zn. 8 To 411/2002, byl porušen zákon v ustanovení § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř. a v řízení předcházejícím též v ustanovení § 2 odst. 5, odst. 6 tr. ř. v neprospěch obviněného M. K. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 8. 2001, sp. zn. 8 To 262/2001, byl porušen zákon v ustanovení § 258 odst. 2 tr. ř. v neprospěch obviněného M. K. a v ustanovení § 261 tr. ř. v neprospěch obviněného K. S. a pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. 2 T 15/2000, byl porušen zákon v ustanovení § 2 odst. 5, odst. 6 tr. ř. v neprospěch obviněného K. S.⁴⁶

Také trestní čin podplácení měl dříve jinou úpravu, upravoval jej § 161: § 161 – Podplácení, trestní zákon č. 140/1961 Sb., účinnost do 31.12.2009

(1) Kdo jinému v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo

b) spáchá-li takový čin vůči veřejnému činiteli.

4.4. Trestní čin nepřímé úplatkářství

Trestný čin nepřímé úplatkářství je podle platné právní úpravy obsažen v ustanovení § 333 trestního zákoníku a je vyjádřen takto:

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 4 Tz 124/2003, ze dne 20.8.2003

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Objekt trestného činu podle § 333 tr. zákoníku je stejný jako v předešlých případech, jde tedy o zájem na řádném, nestranném a zákonném výkonu pravomoci úřední osoby. Na rozdíl od § 331 a § 332 tr. zákoníku zde trestněprávní postih směřuje výhradně vůči úplatné intervenci týkající se výkonu pravomoci úřední osoby. Zohledněna je nižší společenská škodlivost takové intervence; většinou se jedná o méně rozvinuté formy úplatkářství. Navzdory legislativním návrhům nebyla dikce skutkové postaty nepřímého úplatkářství upravena tak, aby pokrývala trestnost i těch případů, kdy intervent svým vlivem působí na osobu obstarávající věci obecného zájmu.

Po subjektivní stránce se také opět vyžaduje úmysl a samozřejmě vůle působit na výkon pravomoci úřední osoby. Pachatel musí být rozhodnut intervenovat u úřední osoby v zájmu toho, od koho úplatek pochází, nebo tak postupuje v době, kdy intervenci již vykonal. Bez významu je, zda pachatel, který v době, kdy úplatek požadoval nebo přijal, měl sice úmysl intervenovat, ovšem později od svého záměru upustil. Dále bude také trestný pachatel dle ustanovení § 333 odst. 2, který poskytne, nabídne či slíbí úplatek osobě (zprostředkovateli), která ve věci působí na výkon pravomoci úřední osoby a není tedy samotná úřední osobou.⁴⁷

Co se týče objektivní stránky, je vyžadována spojitost s výkonem pravomoci úřední osoby. Nestačí jen (širší) obstarávání věci obecného zájmu. V každém případě musí existovat možnost ovlivnit pravomoc úřední osoby. Z hlediska trestnosti je nerozhodné, že pachatele jedná v úmyslu, aby úřední osoba postupovala v rámci své pravomoci a plnila své povinnosti.

„Již ze samotného názvu trestného činu „nepřímé úplatkářství“ a z objektivních stránek skutkových podstat je zřejmé, že jsou postihována jednání, která teprve směřují do budoucna prostřednictvím intervence působící výlučně na výkon pravomoci úřední osoby. Oproti předcházejícím ustanovením je tedy okruh ovlivňovaných osob podstatně užší, nepostačuje již obecně každý, kdo je způsobilý obstarat věc obecného zájmu. Nepřímého úplatkářství se může dopustit pouze ten, kdo vyvíjí vliv na úřední osobu, nebo ten, kdo této osobě úplatek

⁴⁷ Šámal, P. et al. Trestní zákoník. II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2010. s. 2897

poskytne, nabídne nebo slíbí. Přečin nepřímé úplatkářství je dokonán již vyjádřením žádosti či přijetím úplatku a není třeba, aby pachatel u úřední osoby skutečně svůj vliv uplatnil nebo aby byl v tomto svém uplatňování vlivu úspěšný.⁴⁸

Dřívější úprava:

§ 162 – Nepřímé úplatkářství, zákon č. 140/1961 Sb. , účinnost do 31.12. 2009

(1) Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci veřejného činitele, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo z důvodu uvedeného v odstavci 1 jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta nebo peněžitým trestem.

Příklad:

„Jestliže pachatel přijímá nebo žádá úplatek za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci veřejného činitele, avšak jedná bez součinnosti s veřejným činitelem, dopouští se trestného činu nepřímého úplatkářství podle § 162 odst. 1 tr. zákona. Jestliže však úplatek přijímá nebo žádá v součinnosti s veřejným činitelem a pro něj (jako zprostředkovatel), dopouští se účastenství na trestném činu přijímání úplatku podle § 10 odst. 1, § 160 odst. 1,3, popř. § 160 odst. 2,3 tr. zákona. Jestliže pachatel přijímá nebo žádá úplatek pro osobu, která není veřejným činitelem, obstarává však věci obecného zájmu, sám však věci obecného zájmu neobstarává, dopouští se účastenství na trestném činu přijímání úplatku podle § 10 odst. 1, § 160 odst. 1 nebo odst. 2 tr. zákona.“⁴⁹

Příklad trestného činu nepřímé úplatkářství:

„Policisté Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování zahájili dne 24. ledna 2011 trestní stíhání 53letého muže, jednoho z vedoucích pracovníků Úřadu práce Jičín, pro přečin nepřímé úplatkářství dle ustanovení § 333 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴⁸ Chmelík, J., Tomica, Z. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011, str.111

⁴⁹ Srov. R 32/1987-II

Obviněný měl v období od srpna roku 2010 do ledna roku 2011 soustavně požadovat v souvislosti s přidělením jinak nenárokového příspěvku na částečnou úhradu provozních nákladů chráněné pracovní dílny (pro firmu se sídlem v Lázních Bělohrad) finanční hotovost ve výši 57 tisíc korun, což mělo činit 5% z celkové čerpané částky touto firmou za rok 2010. Požadovanou částku následně změnil na 50 tisíc korun. Požadovaný úplatek zdůvodnil tím, že svým vlivem a postavením vedoucího pracovníka ovlivní v poradním sboru rozhodnutí vedení Úřadu práce Jičín, aby bylo rozhodnuto o přidělení shora specifikovaného příspěvku na rok 2011 s tím, že pokud mu tato finanční hotovost poskytnuta nebude, naopak zařídí, aby uvedená firma žádný příspěvek neobdržela.

Soukromá společnost podala 18. ledna 2011 žádost o příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněné pracovní dílny poté, co dne 11. ledna 2011 při prvním pokusu o podání žádosti sdělil obviněný muž zástupci soukromé firmy, ať žádost podá až ve chvíli, kdy bude mít peníze, tedy požadovaných 50 tisíc korun. Vzápětí byla mezi oběma stranami domluvena vzájemná schůzka pro předání peněz na 24. ledna 2011 v sídle firmy v Lázních Bělohrad. Toho dne došlo v kanceláři jednatele k předání požadované částky ve výši 50 tisíc korun. Po předání této finanční hotovosti byl obviněný jednatelem firmy dotázán, jakým způsobem si uvedenou činnost představuje pro přidělování příspěvků na rok 2011, na což mu obviněný sdělil, že jeho výpočet vychází na 67 tisíc korun. Obviněný byl bezprostředně po ukončení schůzky zadržen policisty Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování. Při provedení prohlídky u něj byly nalezeny bankovky v celkové hodnotě 50 tisíc korun.

Obviněnému hrozí v případě prokázání viny trest odnětí svobody až na tři roky.⁵⁰

⁵⁰Článek dostupný na : <http://www.policie.cz/clanek/pracovnik-uradu-prace-prevzal-uplatek.aspx>, přečteno dne 12.3 2013

4.5. Účinná lítost

Z trestního řádu byl odstraněn zvláštní případ účinné lítosti podle § 163 tr. zák., a to i s ohledem na negativní připomínky vznesené ze strany zahraničních institucí. Účinná lítost tak byla platná naposledy z trestního zákona účinného do 31.12 2009. Tento institut tvořil nedílnou součást trestněprávní úpravy do doby nabytí účinnosti nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. dnem 1. ledna 2010 (se změnou dále popsanou pod bodem II., k níž došlo novelou v roce 2008).

„Prakticky bezprostředně po nabytí účinnosti trestního zákoníku se objevily názory, podle nichž by se zvláštní případ účinné lítosti, jaký představoval § 163 trestního zákona č. 140/1961 Sb., měl do trestního zákoníku vrátit. S poukazem na to, že plnil významnou roli zejména v souvislosti s objasňováním korupce, s tím, že osoby, které byly osloveny s nabídkou, aby poskytly úplatek osobě obstarávající věci obecného zájmu (či působící dokonce v postavení úřední osoby - podle úpravy účinné do konce roku 2009 v pozici veřejného činitele), by měly mít zajištěnu vyšší úroveň ochrany a měly by být motivovány k oznamování těchto případů. Podle těchto názorů se totiž bez možnosti aplikovat v případech korupčních trestných činů institut účinné lítosti jeví boj proti korupci jako značně bezzubý.“⁵¹

Dřívější úprava ustanovení o účinné lítosti:

§ 163 – Zvláštní ustanovení o účinné lítosti, zákon č. 140/1961 Sb., účinnost do 31.12 2009

Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, to neplatí, byl-li úplatek poskytnut nebo slíben v souvislosti s výkonem pravomoci veřejného činitele uvedeného v § 162a odst. 2 písm. a) až c) nebo písm. d), jde-li

⁵¹Článek dostupný na: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-54200730-ucinna-litost-ve-vecech-uplatkarstvi-do-pravniho-radu-cr> , přečteno dne 12.3. 2013

o veřejného činitele zastávajícího funkci v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát.

„Analýza z roku 2011 blíže rozebírá skutkový základ v pěti věcech, v nichž bylo ustanovení o účinné lítosti využito, a dochází k velice pesimistickému závěru, pokud jde o možnosti odkrývání (odhalování) korupce, spatřuje je v jiných zdrojích, navíc se domnívá, že snížení latence tohoto druhu kriminality (k čemuž má přispět právě znovuzavedení zvláštního případu účinné lítosti by bylo možné řešit pečlivým zkoumáním subjektivní stránky osoby, která byla (nebo měla být) o úplatek požádána, dále i rozšířením institutu spolupracujícího obviněného nebo korunního svědka. Praktické poznatky o aplikaci dřívějšího § 163 trestního zákona z roku 1961 svědčí pro to, že tato úprava byla v praxi využívána zcela minimálně. Lze hovořit nejvýše o několika trestních věcech v maximálním počtu deset za období pět až sedm let. Citovanou problematikou se zabývala blíže již zmiňovaná zvláštní zpráva analyzující míru korupce v ČR z roku 2002 a zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2003.“⁵²

Nakonec možná ještě můj vlastní názor. Jelikož i já jsem názoru znovuzavedení tohoto nástroje do boje proti korupci, už jen z důvodu objasňování mnoho věcí v určitých případech.

5. Trestněprocesní úprava úplatkářství

Další kapitola pojednává o vyšetřování, zjišťování, dokazování a odhalování trestných činů týkajících se úplatkářství. Jedná se pak zejména o operativní pátrací prostředky, kterými jsou předstíraný podvod, sledování osob a věcí nebo použití agenta. Dalšími prostředky pro odhalování trestné činnosti úplatkářství jsou zajišťovací úkony. Těmito úkony jsou především odposlech a záznam telekomunikačního provozu, zajištění peněžních prostředků a zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování.

Veškerá tato činnost je nelehký úkol a to zejména kvůli velké míře latence. Latence pak označuje vlastnost něčeho, co je latentní (z lat. *latens*) to jest skryté, utajené, nezjevné. Užívá se o jevech, které se (zatím) neprojevují, přesto jsou už

⁵²Článek dostupný na: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-54200730-ucinna-litost-ve-vecech-uplatkarstvi-do-pravniho-radu-cr>, citováno dne 13.3 2013

přítomné a mohou se za příhodných okolností vyjevit čili manifestovat. Vyjadřuje časovou prodlevu (tj. zpoždění) mezi iniciací jevu a jeho pozorovatelným projevem.⁵³ „Také statistické údaje značně zkresluje právě tzv. latentní, neboli skrytá kriminalita. Tou rozumíme tu její část, která se nestane předmětem trestního stíhání, protože vůbec nevyjde najevo. Zahrnuje trestné činy neoznámené policii a jí neodhalené nebo ty, u kterých nebyl vypátrán jejich pachatel či nebyl vynesen odsuzující rozsudek. Běžně se uvádí, že právě tato část svou úrovní dosahuje několikanásobku kriminality odhalené. Pro korupci to zajisté platí beze zbytku.“⁵⁴

Úprava této celé problematiky je součástí zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a zákona č. 283/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Odhalováním a celkovým vyšetřováním trestných činů úplatkářství a činů s ním souvisejícím se zabývají orgány činné v trestním řízení.

5.1. Orgány činné v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení vymezuje ustanovení § 12 trestního řádu. Jsou jimi soud, státní zástupce a policejní orgán. Každý z těchto orgánů má svou vymezenou působnost v různých stádiích trestního řízení.

5.1.1. Policejní orgány

Policejními orgány jsou dle ustanovení § 12 odst. 2 trestního řádu útvary Policie České republiky. Co se týká řízení o trestných činech policistů má postavení policejního orgánu Inspekce Policie České republiky. Stejně postavení pak mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil pověřené orgány Vojenské policie, v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby České republiky jsou pověřeny orgány této služby, v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby jsou pověřené orgány Bezpečnostní informační služby, v řízení o trestných činech příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace a v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství pověřené orgány Vojenského zpravodajství. Postavení policejních orgánů mají i pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a

⁵³ Dostupné na : www.wikipedia.cz, přečteno dne 17.3

⁵⁴ Petrovský, K. Korupce po Česku. Praha : Eurolex Bohemia, 2007, str.43

předpisů z dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo ozbrojených sborů a služeb, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropských společenství, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, a v případech porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle zvláštních předpisů. Není-li stanoveno jinak, jsou uvedené orgány oprávněny ke všem úkonům trestního řízení patřícím do působnosti policejního orgánu.⁵⁵

Obecným úkolem policejního orgánu je prověřovat skutečnosti o tom, zda se trestný čin stal, prověřovat ostatní podněty k trestnímu stíhání (trestní oznámení) a také trestné činy vyšetřovat. Pokud policejní orgán vykonává úkony trestního řízení je vázán pokyny státního zástupce, který provádí dozor nad prací policejního orgánu. Jinak policejní orgán při vyšetřování postupuje z vlastní iniciativy tak, aby v co nejkratší době a co nejrychleji vyhledal potřebné důkazy k objasnění základních skutečností, které jsou důležité pro následné posouzení případu a pro jeho rozhodnutí. Kromě případů, kdy je podle trestního řádu potřebný souhlas státního zástupce či soudce, provádí policejní orgán všechna rozhodnutí samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení.⁵⁶

Policejní orgán se může o podezření z trestné činnosti úplatkářství dozvědět z různých zdrojů. Dle analýzy efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestného řízení v oblasti trestných činů korupce, kterou vydalo ministerstvo vnitra České republiky v roce 2012 vypadá poměr zdrojů takto:

Z hlediska formy nápadu 237 věcí do trestního řízení je jejich rozdělení následující:

trestní oznámení od fyzických osob – 83

trestní oznámení od právnických osob – 16

poznatek z jiného trestního spisu – 18

poznatek ze soudního jednání – 2

vlastní poznatek získaný operativně pátrací činností – 61

jiné zdroje (útvary P ČR, vojenská policie, média aj.) – 57

⁵⁵ Zákon č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní 1. vydání. Praha:Leges, 2010, str: 212 - 213

V případě 150 kauz, k jejichž nápadu došlo ještě v průběhu korupce nebo při její přípravě a úspěšnost jejichž řešení je z hlediska statistiky nejvyšší je poměr následující: 55 kauz na základě trestního oznámení, 40 z vlastní vyhledávací činnosti, 55 jinak např. od jiných útvarů PČR, od voj. policie, z médií. Závěrem vyplývá, že nadále převažují vnější zdroje, zejména trestní oznámení a různá podání, vlastní poznatky a poznatky z jiných tr. spisů dle průzkumu představují jen 33,3 %.⁵⁷

Jedním z hlavních útvarů Policie ČR, který se zabývá trestnou činností v oblasti úplatkářství je Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. Tento útvar byl zřízen dne 15. března 2003 nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001 jako útvar s působností na celém území České republiky, který se věnuje prověřování a vyšetřování nejzávažnějších forem trestné činnosti (hospodářské, finanční a korupce). Nahradil tak dva zaniklé útvary, Úřad finanční kriminality a ochrany státu SKPV a Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti (dříve SPOK). Cílem vzniku ÚOKFK SKPV bylo vytvoření vysoce specializované, odborně zdatné, maximálně flexibilní, mobilní a morálně silně odolné policejní složky zaměřené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce, závažné hospodářské a finanční kriminality. ÚOKFK SKPV se dále věnuje zajišťování výnosů z trestné činnosti a majetku pachatelů pro náhradu škod a případný trest propadnutí majetku nebo věci. Od 1. března 2011 je ředitelem útvaru plk. Mgr. Tomáš Martinec.⁵⁸

5.1.2. Státní zástupce

Orgán státního zástupce má jeden hlavní úkol. Vykonává dohled nad celým přípravným řízením, ve kterém může dávat pokyny policii k jejich práci. Pravomoc státního zástupce je pak upravena Ústavou, a to v článku 80 Ústavy, kde je stanoveno, že státní zástupce zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení s tím, že vykonává i další úkony, dále jsou pravomoci tohoto orgánu upraveny v zákoně č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

Dle § 174 odst. 2 trestního řádu je státní zástupce oprávněn:

⁵⁷ Analýza efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce, dostupné na : www.mvcr.cz, přečteno dne 17.3. 2013

⁵⁸ Článek dostupný na : <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx> , přečteno dne 17.3. 2013

- dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů,
- vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činech za účelem prověrky, zda policejní orgán včas zahajuje trestní stíhání a řádně v něm postupuje,
- zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci; přitom postupuje podle ustanovení tohoto zákona pro policejní orgán a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,
- vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění,
- rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními; u usnesení o odložení věci může tak učinit do 30 dnů od doručení; jestliže rozhodnutí policejního orgánu nahradil vlastním rozhodnutím jinak než na podkladě stížnosti oprávněné osoby proti usnesení policejního orgánu, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost ve stejném rozsahu jako proti rozhodnutí policejního orgánu,
- přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.

Před zahájením trestního stíhání je státní zástupce povinen přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 2 tr. ř.). V případě, že policejní orgán neskončí prověřování oznámení ve lhůtách určených v § 159 odst. 1 tr. ř., je státní zástupce oprávněn tyto lhůty prodloužit a pokynem policejnímu orgánu určit úkony, které má provést. Usnesení policejního orgánu o odložení věci může státní zástupce ve lhůtě 30 dnů od doručení zrušit, případně nahradit vlastním rozhodnutím. Státní zástupce dává policejnímu orgánu souhlas k dočasnému odložení trestního stíhání (§ 159b tr. ř.) a k případnému prodloužení lhůt jeho trvání. Státní zástupce je oprávněn rozhodnout o zahájení

trestního stíhání, třebaže je pravidlem, že ve většině případů tak činí policejní orgán, jemuž je tento institut svěřen.⁵⁹

V přípravném řízení trestním je státní zástupce dominujícím orgánem – v této souvislosti se používá termínu „dominus litis“. Státní zástupce v něm vykonává dozor nad zachováním zákonnosti. Za účelem objasnění věci a zjištění pachatele je zmocněn ukládat policejnímu orgánu provedení úkonů, ke kterým je tento orgán oprávněn. K prověření skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu může státní zástupce vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy o jeho postupu. Dále může věc policejnímu orgánu odnímat a přikazovat, neprodleně musí vyřizovat žádosti osoby, proti které se řízení vede, a poškozeného o odstranění průtahů řízení a závad v postupu policejního orgánu (§ 157a tr. ř.). Při výkonu dozoru v přípravném řízení je státní zástupce oprávněn dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů, zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu nebo sám provést jednotlivý úkon, vracet věc se svými pokyny policejnímu orgánu k doplnění, rušit rozhodnutí a opatření policejního orgánu, jsou-li nezákonná a neodůvodněná, a může je nahrazovat vlastními.⁶⁰

5.1.3. Soud

O vině a trestu může podle článku 90 Ústavy České republiky rozhodovat jedině soud. Stejně tak tuto skutečnost deklaruje i článek 40 Listiny základních práv a svobod. Tyto dva základní právní předpisy vylučují, že by o vině či trestu mohl rozhodovat někdo jiný, např. policie, státní zástupce, či jiný státní orgán. Toto ustanovení zároveň zaručuje obviněnému právo na spravedlivý proces před nezávislým soudem.⁶¹ Soudnictví je upraveno v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích) Výkon soudnictví v České republice zajišťují okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy a Nejvyšší soud ČR.

⁵⁹ Článek dostupný na : <http://www.nsz.cz/index.php/cs/o-statnim-zastupitelstvi/pusobnost/psobnost-statniho-zastupitelstvi>, přečteno dne 18.3. 2013

⁶⁰ Článek dostupný na : <http://www.nsz.cz/index.php/cs/o-statnim-zastupitelstvi/pusobnost/psobnost-statniho-zastupitelstvi>, přečteno dne 18.3. 2013

⁶¹ Článek dostupný na : <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/pravomoc-a-prislusnost-soudu-v-trestnim-rizeni>, přečteno dne 18.3. 2013

V přípravném řízení pak vydává některá rozhodnutí týkající se úkonů policie při vyšetřování. Policie při vyšetřování může zasáhnout do základních práv občanů a o těchto úkonech rozhoduje soud. Dále rozhoduje o uložení ochranných opatření a rovněž v otázkách, jenž se týkají občanských práv, jako o zadržení a otevření zásilek, odposlechu telekomunikačního provozu apod.

Zajímavým projektem, který souvisí s orgány činnými v trestním řízení a který realizovala Transparency International – Česká republika (TIC) ve spolupráci se sekretariátem Transparency International v Berlíně a dalšími pobočkami vybraných států EU je Analýza promlčecí doby a korupce vydaná v roce 2010.

Institut promlčení trestní odpovědnosti je v trestním právu zaváděn z několika důvodů. Prvním důvodem (hmotněprávním) je oslabení nebo zánik potřeby trestní reakce na trestný čin v důsledku uplynutí času. Tím je myšleno, že pokud uplynutím určité doby zanikla škodlivost činu, resp. nebyla včas uplatněna trestní odpovědnost vůči pachateli trestného činu, je důvodný i zánik trestní odpovědnosti za takový čin. Dalším důvodem (procesním) je problematický proces dokazování v důsledku uplynutí delšího časového úseku. Po určitém čase oslabuje síla důkazních prostředků. Dochází ke zkreslování svědeckých výpovědí a tím mohou být méně spolehlivé nebo je nelze opatřit vůbec.

Dalším důvodem úpravy promlčení je jakýsi nátlak na aktivitu orgánů činných v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení si musí svou práci organizovat tak, aby nedošlo k promlčení trestní odpovědnosti, musí si hlídat lhůty a postupovat bez zbytečných průtahů.⁶²

5.2. Operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky nalezneme v ustanovení § 158 trestního řádu. Původně byly upraveny v ustanovení § 34b, zákona o policii. Později byly novelou přesunuty do trestního řádu a to na základě novelty provedené zákonem č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti 1. 1. 2002. Jejich použití nesmí sledovat nic jiného, než získání nových skutečností důležitých pro trestní řízení. Jako důkaz lze použít i zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, které byly získány při použití

⁶² Článek dostupný na : <http://www.transparency.cz/doc/SOL-analyza+priloha-final-CJ.PDF>, přečteno dne 18.3. 2013

operativně pátracích prostředků způsobem odpovídajícím ustanovení trestního řádu.

Dle platného trestního řádu jsou operativními pátracími prostředky:

- předstíraný podvod (§ 158 c)
- sledování osob a věcí (§ 158 d)
- použití agenta (§ 158 e)

5.2.1. Předstíraný převod

Předstíraný převod je jedním z operativně pátracích prostředků, který je upraven v ustanovení § 158 c trestního řádu a je považován za nejúčinnější důkazní prostředek při odhalování korupce. Předstíraným převodem se dle ustanovení § 158 c rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení, jejíž držení je nepřípustné, která pochází z trestného činu, nebo která je určena ke spáchání trestného činu.

Na předstíraný převod lze hledět jako na simulovaný právní úkon, který by mohl být považován za neplatný ex lege, dle obecné teorie právních úkonů. Z právní teorie tedy vyplývá, že aby byl právní úkon platný, musí být dovolený. Jelikož je předstíraný převod uveden v ustanovení § 158c trestního řádu, je prolomena absolutní neplatnost simulovaného právního úkonu a tím pádem se jedná o úkon učiněný po právu, tedy o úkon dovolený.⁶³

Předstíraný převod lze uskutečnit na základě písemného povolení státního zástupce, nesnese-li však věc odkladu, lze předstíraný převod provést i bez povolení. Policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen provádění předstíraného převodu ukončit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

⁶³ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 130

O předstíraném převodu musí policejní orgán sepsat záznam, který do 48 hodin doručí státnímu zástupci.⁶⁴

„Předstíraný převod, stejně jako i další operativně pátrací prostředky uvedené v § 158 trestního řádu, je možné využít jak ve stadiu prověřování postupem podle § 158 trestního řádu, tak i po zahájení trestního stíhání. Po podání obžaloby rozhoduje o použití operativně pátracích prostředků předseda senátu. Při prověřování a trestním stíhání pouze pro korupční trestné činy další operativně pátrací prostředky jako je sledování osob a věcí podle § 158d trestního řádu nebo použití agenta podle § 158e trestního řádu nejsou využívány.“⁶⁵

Problémem, který v souvislosti s předstíraným jednáním policejního orgánu vzniká, je otázka, jak hodnotit z hlediska trestního práva hmotného jednání pachatele, který se předstíraného převodu účastní a který vlastně nemohl například prodat 500 g heroinu, neboť druhá strana své jednání právě jen předstírala. Zde je třeba zabývat se otázkou omylu pachatele a jeho trestněprávní relevanci. V trestním právu znamená nesoulad pachatelových představ a vědění se skutečností trestněprávně významnou.⁶⁶

Pozitivní skutkový omyl znamená, že pachatel mylně předpokládá existenci faktické okolnosti, která podmiňuje jeho trestnost, přičemž tato ve skutečnosti dána není. V uvedeném případě, např. pachatel má za to, že prodává drogu a inkasuje za ni peníze, ve skutečnosti však jde o předstíraný převod. Není zde tedy naplněna objektivní stránka. V těchto případech bude pachatel odpovědný za pokus trestného činu (např. § 8 odst. 1 k § 187 odst. 1 trestního zákona). Obdobně přichází v úvahu i odpovědnost za přípravu. Stejně se hodnotí také případ tohoto druhu omylu o okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby, požaduje-li ve vztahu k nim zákon úmysl.⁶⁷

5.2.2. Sledování osob a věcí

⁶⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, str. 131

⁶⁶ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. vydání. Brno: MU 2002, s. 266 – 267.

⁶⁷ Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. vydání. Brno: MU 2002, str. 270

Ustanovení § 158d upravuje jeden z dalších operativně pátracích prostředků, sledování osob a věcí. Sledováním osob a věcí se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Pokud policejní orgán při sledování zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam s obsahem této komunikace zničit a poznatky, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Při sledování osob a věcí lze tvořit zvukové a obrazové záznamy, které se dají použít jako důkaz před soudem. Takovéto záznamy lze však uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce. Má-li být ale záznam pořízený při sledování použit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s náležitostmi uvedenými v § 55 a 55a trestního zákona.

Pokud má být sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí za použití technických prostředků, lze je uskutečnit jen na základě předchozího povolení soudce. Při vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které směřují k umístění technických prostředků. V případě, že nesnese věc odkladu, lze sledování zahájit i bez takového povolení ve smyslu tohoto ustanovení odstavce pátého s tím, že policejní orgán je však povinen o povolení bezodkladně dodatečně požádat, a pokud je do 48 hodin neobdrží, je povinen sledování ukončit, případný záznam zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít.

Tento pátrací prostředek souvisí s odposlechem a záznamy telekomunikačního provozu. Provozovatelé telekomunikační činnosti, jejich zaměstnanci a jiné osoby, které se na provozování telekomunikační činnosti podílejí, jakož i pošta nebo osoba provádějící dopravu zásilek jsou povinny bezúplatně poskytovat policejnímu orgánu provádějícímu sledování podle jeho pokynů nezbytnou součinnost. Pokud nebyly při sledování zjištěny skutečnosti důležité pro trestní řízení, je nutno záznamy předepsaným způsobem zničit.⁶⁸

⁶⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, §v158d

5.2.3 Použití agenta

„I u tohoto operativně pátracího prostředku nesmí jeho použití sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Samotné použití operativně pátracího prostředku je omezeno jen na ty případy, kdy nelze sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo pokud by jinak bylo jeho dosažení podstatně ztíženo. Při využívání operativně pátracích prostředků je stanovena zásada, že práva a svobody osob je možné omezit pouze v míře nezbytně nutné.

Agenta jako operativně pátracího prostředku je policejnímu orgánu (pokud jím je útvar Policie České republiky) povoleno použít v případě, že je vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin, pro trestný čin spáchaný ve prospěch zločinného spolčení nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána.⁶⁹ Nově je policejní orgán oprávněn použít agenta také pro trestný čin přijetí úplatku dle § 331, trestný čin podplacení (§ 332) i pro trestný čin nepřímého úplatkářství (§ 333)

Agentem je příslušník Policie České republiky plnící úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem, vystupující zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti. Je-li to k použití agenta, jeho přípravě nebo k jeho ochraně nutné, je k zastírání jeho totožnosti možné :

- a) vytvořit legendu o jiné osobní existenci a osobní údaje vyplývající z této legendy zavést do informačních systémů provozovaných podle zvláštních zákonů,
- b) provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonávání je třeba zvláštní oprávnění, povolení či registrace,
- c) zastírat příslušnost k Policii České republiky.⁷⁰

⁶⁹ Článek dostupný na : <http://www.epravo.cz/top/clanky/pouziti-agenta-jako-operativne-patraciho-prostredku-15604.html>, přečteno dne 19.3

⁷⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

5.3. Zajišťovací úkony

Dalšími instituty pro zjištění korupčního jednání, které trestní řád připouští jsou tzv. zajišťovací úkony. Upraveny jsou v hlavě IV. – Zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot, oddílu čtvrtém, oddíle šestém a oddíle sedmém.

Těmito nástroji jsou:

- zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§ 79a)
- zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování (§ 86 až 87b)
- odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88)

5.3.1. Zajištění peněžních prostředků na účtu banky

Podle § 79a trestního řádu může k zajištění peněžních prostředků na účtu u banky dojít, pokud jsou tyto prostředky určeny ke spáchání trestné činnosti, byly k jejímu spáchání užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti. Takto tedy mohou být zajištěny prostředky, které jsou určeny k podplacení určité osoby nebo naopak prostředky, které již byly přijaty jako úplatek. Účelem tohoto zajištění je omezení dispozičního práva majitele účtu k těmto prostředkům, a nikoliv jejich odejmutí.⁷¹

O zajištění peněžních prostředků na účtu banky může rozhodnout předseda senátu, nebo státní zástupce či policejní orgán, ale ti pouze v přípravném řízení. Policejní orgán však potřebuje předchozí souhlas státního zástupce, pokud se nejedná o naléhavý, neodkladný případ, kde stačí dodatečný souhlas státního zástupce do 48 hodin.

Rozhodnutí se vydává formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost. Rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků se doručuje bance, která účet vede a poté, co banka zajištění provede, se toto rozhodnutí doručí i majiteli účtu. Pro rozhodování o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky není rozhodující, komu tento účet patří, ale jaké prostředky a pro koho jsou na něm vedeny.⁷²

⁷¹ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.3.1999, sp.zn. 6 Tz 11/99

⁷² Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3., přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 343.

Podle § 79a odst. 3 trestního řádu orgán činný v trestním řízení zajištění zruší nebo omezí, jestliže zajištění peněžních prostředků pro účely trestního řízení již není třeba. Ustanovení § 79b pak stanoví, že stejným způsobem jakým lze zajistit peněžní prostředky na účtu u banky je možné zajistit také peněžní prostředky na účtu u spořitelního nebo úvěrního družstva, zablokovat peněžní prostředky penzijního připojištění se státním příspěvkem, zablokovat čerpání finančního úvěru nebo finančního pronájmu.⁷³

5.3.2. Zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování

Tyto zajišťovací úkony jsou zásahem do ústavně zaručeného práva listovního tajemství a tajemství dopravovaných zpráv (čl. 13 LZPS), kterým se ukládá, že nikdo nesmí porušit listovní tajemství, ani tajemství jiných písemností a záznamů, zasílaných poštou anebo jiným způsobem, a proto musejí být splněny specifické požadavky, aby k takovému zajištění mohlo dojít. Ve společném ustanovení (87c) se dopravovanou zásilkou rozumí předmět dopravovaný jakýmkoliv způsobem, ať již s využitím pošty nebo jiné osoby, včetně dopravy skrytým způsobem. Zadržení zásilky se provádí v případech, kdy je pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení nutné zjistit obsah nedoručených zásilek. Toto může nastat např. v situaci, kdy se orgán činný v trestním řízení domnívá, že zásilka obsahuje úplatek

5.3.3. Odposlech a záznamy telekomunikačního provozu

Tato kapitola se zabývá právními aspekty odposlechu a záznamu neboli monitorování telekomunikačního provozu, včetně záznamu komunikace v prostředí internetu. Přijatelnost odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, včetně možnosti využití získaných důkazů je upravena v ustanovení § 88 trestního řádu.

Zjevně nejvýznamnějším dokumentem, který poskytuje ochranu soukromí člověka, je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která ve svém článku 8 stanoví, že každý má právo na respektování svého soukromého a

⁷³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

rodinného života, obydlí a korespondence, přičemž státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Dalším takovým předpisem je pak Listina základních práv a svobod, která ve svém článku 13 uvádí, že nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.⁷⁴

Z těchto dvou ustanovení článku 8 Úmluvy a článku 13 Listiny, vyplývá, že právní řád výslovně dovoluje zákonné výjimky z této ochrany, a to především z důvodu zájmu demokratické společnosti, případně zájmu ústavně zaručených základních práv a svobod jiných, a to zejména zájmem na ochraně společnosti před trestnými činy a na tom, aby takové činy byly náležitě zjištěny a potrestány. Přípustný je tedy pouze zásah do základního práva nebo svobody člověka ze strany státní moci, jestliže jde o zásah nezbytný v uvedeném smyslu. K tomu, aby nebyly překročeny meze této nezbytnosti, musí existovat systém účinných záruk, jejichž účelem je efektivní kontrola jejich dodržování.⁷⁵

Pokud je vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, nebo pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Musí se však důvodně předpokládat, že budou odposlechem získány významné skutečnosti pro trestní řízení a nelze-li

⁷⁴Článek dostupný na : <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=129172#2>, přečteno dne 24.3 2013

⁷⁵Článek dostupný na: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=129172#2>, přečteno dne 24.3 2013

sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo.

Od roku 2009 byl institut odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podroben řadě novelizací. Na prvním místě je nutné uvést velkou novelu trestního řádu, provedenou zák. č. 41/2009 Sb., jež reflektovala přijetí nového trestního zákoníku. Problematiky odposlechů se však tato novela dotýká spíše okrajově, neboť její smysl spočíval ve sjednocení terminologie trestního řádu s terminologií nové úpravy trestního práva hmotného. V § 88 odst. 5 tak novela uvedla označení trestných činů, pro něž je možné provádět odposlech telefonní stanice bez příkazu a se souhlasem majitele odposlouchávané stanice, do souladu s trestním zákoníkem či nahrazuje termín zločinné spolčení uvedený v odst. 9 za organizovanou zločineckou skupinu, jak to odpovídá nové terminologii. Taktéž novela přešla nové dělení trestných činů na zločiny a přečiny, kdy u zločinů je rozlišována ještě kategorie zvlášť závažných zločinů V odst. 1 citovaného ustanovení, tak byl touto novelou nahrazen pojem „zvlášť závažný úmyslný trestný čin“ za nový termín „zvlášť závažný zločin“.

Tato zdánlivě pouze kosmetická změna měla významné praktické důsledky. Za zvlášť závažný úmyslný trestný čin považoval trestní zákon některý z vyjmenovaných trestných činů a dále pak takový trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně osm let. Oproti tomu minimální horní hranice u zvlášť závažného zločinu činí deset let. Původní návrh trestního zákoníku ve znění schváleném vládou vymezoval zvlášť závažné zločiny jako úmyslné trestné činy, za něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let. Ke změně vymezení zvlášť závažných zločinů došlo až v Poslanecké sněmovně v návaznosti na nové vymezení přečinů. Tímto krokem došlo k významnému omezení trestných činů, u nichž lze nařídít odposlech. Důsledkem této změny pak byla nemožnost nasazení odposlechů i v případech trestných činů s vysokou společenskou škodlivostí, za jejichž spáchání však zákon počítá pouze s osmiletou hranicí trestní sazby. Příkladem může být kvalifikovaná skutková podstata trestného činu sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, kde je nasazení odposlechu často jediným způsobem, jak do kriminálního prostředí proniknout.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. Zákon však

zakazuje provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným, pokud policejní orgán zjistí, že obviněný komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o zničení záznamu založí do spisu.

Z hlediska úplatkářství je nutné zdůraznit, že se jej daná úprava nedotkla, neboť k jeho stíhání zavazuje Českou republiku mezinárodní smlouva, tedy je splněna druhá alternativní podmínka nasazení odposlechů uvedená v § 88 odst. 1 tr. řádu. Nápravu tohoto nepochybně závadného stavu přinesla až novela přijatá zák. č. 459/2011 Sb., která jako podmínku nasazení odposlechu již nestanovuje, že se musí jednat o zvlášť závažný zločin.⁷⁶

Nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu je oprávněn předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být vydán písemně a musí být odůvodněn, včetně konkrétního odkazu na vyhlášenou mezinárodní smlouvu v případě, že se vede trestní řízení pro úmyslný trestný čin, k jehož stíhání tato mezinárodní smlouva zavazuje.

Bez příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu může orgán činný v trestním řízení nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu, nebo jej provést i sám, je-li vedeno trestní řízení pro trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), svěření dítěte do moci jiného (§ 169 trestního zákoníku), omezování osobní svobody (§ 171 trestního zákoníku), vydírání (§ 175 trestního zákoníku), únosu dítěte a osoby stížené duševní poruchou (§ 200 trestního zákoníku), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 trestního zákoníku), nebezpečného vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) nebo nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), pokud s tím uživatel odposlouchávané stanice souhlasí.⁷⁷

Pro dokazování je významná dle § 88 odst. 6 použitelnost záznamů telekomunikačního provozu jako důkazů. Pokud má být záznam telekomunikačního provozu důkazem, je za potřebí k němu připojit také protokol s uvedením údajů o času, místě, způsobu a obsahu provedeného záznamu a také

⁷⁶ Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů, dostupné na : www.transparency.cz přečteno dne 24.3

⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, oddíl sedmý, § 88

protokol o orgánu, který tento záznam pořídil. Zbylé záznamy je pak třeba označit a uložit z důvodu zamezení nežádoucího zneužití záznamů. V protokolu založeném ve spisu se zaneše, kde jsou záznamy uloženy.

Česká právní úprava odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu odpovídá běžnému standartu, obvyklému i v zahraničí. S ohledem na to, že jsou stanovena pravidla pro odposlech a záznam telekomunikačního provozu ze strany státních orgánů, která umožňují kromě dalších údajů poříditi především obsah přenášené komunikace, je možné postupovat podle těchto pravidel i při pořizování či získávání dalších doprovodných údajů. Z podstaty veřejnoprávních norem vyplývá, že je třeba je vykládat zásadně restriktivně, a to tak, aby byla co nejméně omezována práva a svobody fyzických osob (např. právo na soukromí). V tomto ohledu je tedy nezbytné, aby takové veřejnoprávní předpisy, které mají být na Internet aplikovány, pokud možno výslovně uváděly, že se na něj také vztahují. Nejednoznačnost takové úpravy pak může mít za následek značné aplikační potíže.⁷⁸

5.4. Institut spolupracujícího obviněného a korunního svědka

O zavedení těchto dvou institutů se vedou diskuze už řádku let. Je jasné, že by mohly přispět k potírání korupční kriminality z notné části. Na druhé straně je tu obava z velkého rozsahu beztrestnosti takového korunního svědka. Bez využívání takových osob, zvaných "korunní svědkové" se však nedaří pronikat do struktury zločinecké organizace, rozbít ji ani objasnit trestnou činnost, kterou páchá. V českém trestním právu není institut klasického korunního svědka upraven, přibližuje se mu ale tzv. spolupracující obviněný, který byl do právního řádu zaveden od 1. ledna 2010 zákonem č. 41/2009 Sb.

5.4.1. Spolupracující obviněný

Pojem spolupracující obviněný je vymezen v ustanovení § 178a trestního řádu. V řízení o zvlášť závažném zločinu může státní zástupce v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího, jestliže obviněný:

⁷⁸ Článek dostupný na : <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=129172#2>, přečteno dne 24.3 2013

- a) oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění takového zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo které pomohou zabránit dokonání takového zločinu, a zaváže se podat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,
- b) dozná se k činu, pro který je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, a
- c) prohlásí, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný,⁷⁹

Podstatou problému je možnost získat pomocí trestněprávních prostředků ke spolupráci osobu, která má informace, jež mohou pomoci rozkrýt organizovaný zločin či korupční jednání (protože je často sama jeho součástí). V současné době ustanovení § 41 písm. m) trestního zákoníku ukládá soudu přihlédnout jako k polehčující okolnosti při stanovení trestu pachateli k tomu, že přispěl zejména jako spolupracující obviněný k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Dále trestní zákoník v § 58 odst. 4 umožňuje snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému státním zástupcem jako spolupracující obviněný (tj. osoba, která podala významné informace pro rozkrýtí organizované kriminality a doznala se ke svému vlastnímu trestnému činu, viz § 178a trestního řádu).⁸⁰

5.4.2. Korunní svědek

Korunním svědkem je osoba, která je podezřelá z účasti nebo podílu na trestné činnosti v některé z forem trestného činu a v trestním řízení vystupuje proti dalším osobám, které jsou podezřelé, že se na této trestné činnosti účastnily nebo

⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 178a

⁸⁰ Článek dostupný na : <http://irenamauranovotna.blog.idnes.cz/c/277693/Zakony-K-novele-trestniho-zakona.html>, přečteno dne 24.3

podílely, a to jako hlavní svědek ve prospěch obžaloby, kterému je za to jako protihodnota v souladu se zákonem orgány činnými v trestním řízení (státem) ve veřejném zájmu (odhalení, dokázání a potrestání trestného činu a jeho pachatelů), garantována beztrestnost nebo pro něj příznivá moderace trestního postihu.⁸¹

Právní řád České Republiky institut korunního svědka jako takový neobsahuje, na rozdíl například od právního řádu Německa, Slovenska, Polska či Itálie. S pojmem se lze setkat v obecné rovině, jako označení svědka v trestním řízení, jehož výpověď je rozhodující a nezastupitelná k usvědčení pachatele trestného činu, jak je tomu například v nálezů Ústavního soudu ze dne 25.11.1999 sp. zn. III. ÚS 95/99 v němž je vyložen právě v obecné rovině⁸²

Účelem institutu korunního svědka je především jeho využití v boji proti organizovanému zločinu a potírání trestné činnosti páchané členy organizované skupiny. Charakteristika organizovaného zločinu je obsažena například v „Konceptu boje proti organizovanému zločinu“, vydané ministerstvem vnitra: „Pro organizovaný zločin je typické soustavné páchaní koordinované závažné trestné činnosti i aktivit, které tuto činnost podporují, zločineckými skupinami nebo organizacemi. Tyto organizace mají většinou vícestupňovou vertikální organizační strukturu.“ Kdy cílem těchto skupin či organizací je: „...dosažení maximálního zisku při vynaložení minimálních nákladů, a to zisku nejen materiálního, ale například i ve formě společenského a politického vlivu.“⁸³

Smysl institutu korunního svědka leží především právě v jeho využití v boji proti organizovanému zločinu a potírání trestné činnosti páchané členy organizované skupiny, což je určitě v boji proti korupci a úplatkářství velice významný bod. Na druhou stranu mi přijde zvláštní očistit osobu, která se koneckonců na trestné činnosti podílela. Jde také zejména o otázku

⁸¹ Pipek, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In: *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Helena Válková, Simona Stočesová (ed.). Plzeň: ZČU, 2003. s. 65

⁸² Srov. Púry, F. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In: *Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Helena Válková, Simona Stočesová (ed.). Plzeň: ZČU, 2003. s. 13

⁸³ Ministerstvo vnitra ČR. Koncept boje proti organizovanému zločinu 2008-2011 [online]. Cit. 25. června 2010. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/soubor/koncepce-boje-proti-organizovanemu-zlocinu-2008-2011-pdf.aspx>. s. 2

důvěryhodnosti takto získané svědecké výpovědi – vzhledem k tomu, že tato výpověď je podávána osobou, která sama páchala trestnou činností a tudíž se pohybovala v kriminálním prostředí, které není zrovna charakteristické upřímností v něm se pohybujících osob. I tak jsem ale zastáncem zavedení tohoto institutu, stejně tak jako je tomu v sousedních státech např: Slovensku nebo Německu.

6. Úplatkářství v ČR a možnosti výskytu v různých oblastech státní správy

6.1. Výskyt úplatkářství v ČR

Kořeny korupce podnikatelského světa na území současné České republiky sahají hluboko do minulosti. Již za časů Habsburské monarchie, v období, kdy docházelo k industrializaci země a zakládání velkého množství soukromých firem, byly korupční transakce mezi úředníky a vznikající vrstvou podnikatelů běžným způsobem jak akumulovat kapitál. Braní provizí za přidělování státních zakázek a nabízení úplatků chápaných jako součást podnikání bylo v souladu s tehdejší morálkou.⁸⁴

K ilustraci situace, podle níž si lze vytvořit přiměřeně realistickou představu o dolní hranici pravděpodobného stavu výskytu korupce v ČR, odkazují na vybraná data z policejní statistiky Policejního prezidia ČR a data ze statistických ročenek kriminality Ministerstva spravedlnosti, resp. státních zastupitelství. Jednotlivé záznamy v policejní statistice Policejního prezidia ČR představují případy, u nichž bylo alespoň zahájeno šetření trestné činnosti. Záznamy jsou pořizovány v samostatných ročních cyklech a každý záznam představuje jeden případ. Součástí záznamu je identifikátor stavu rozpracovanosti v daném roce (probíhající šetření, zjištění pachatele, odložení podle § 159a odst. 5 trestního řádu, zahájení trestního stíhání).

⁸⁴ Žák, V. *Korupce, která nevádí?* Právo. Praha, dne 6. 3. 1996, přečteno dne 20.3 2013

V tabulkách, grafech a obrázcích, které uvádím jako přílohy jsou použita data o případech vztahujících se k trestným činům:

- porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (zákon č. 140/1961 Sb., § 127, § 149; zákon č. 40/2009 Sb., § 248),
- zneužití pravomoci úřední osoby (zákon č. 140/1961 Sb., § 158; zákon č. 40/2009 Sb., § 329),
- přijetí úplatku (zákon č. 140/1961 Sb., § 160; zákon č. 40/2009 Sb., § 331),
- podplacení (zákon č. 140/1961 Sb., § 161; zákon č. 40/2009 Sb., § 332),
- nepřímé úplatkářství (zákon č. 140/1961 Sb., § 162; zákon č. 40/2009 Sb., § 333)

V jednotlivých fázích rozpracovanosti. Za období let 2009 až 2011 jsou data vždy od 1. ledna do 31. prosince, za rok 2012 od 1. ledna do 26. září⁸⁵.

Tabulka č. 1 uvádí rozdělení počtů případů podle jednotlivých paragrafů trestního zákona (2009) a trestního zákoníku (od 1. ledna 2010) ve sledovaných letech⁸⁶.

Procentní výskyt je vyjádřen vzhledem k celkovému počtu případů za rok (8. řádek tabulky „Celkem případů za rok“)

Vývoj proporcionality sledovaných trestných činů v daném období znázorňuje Graf č. 1 (opět v přílohách). Z důvodu srovnatelnosti údajů za jednotlivé roky (neúplný rok 2012) je každý rok reprezentován průměrným měsíčním výskytem (viz Tabulka č. 1, poslední řádek „Průměrný měsíční počet případů“). Základem grafu jsou procentní výskyty v jednotlivých letech (3., 5., 7. a 9. sloupec, Tabulka č. 1). Pomocná osa v pravé části grafu má pouze doplňkovou funkci a týká se skutečných počtů za rok v letech 2009 až 2011 (2., 4. a 6. sloupec, Tabulka č. 1) – v grafu jsou uvedeny v závorkách⁸⁷.

⁸⁵ Neúplnost roku 2012, a tedy jen odhady trendů, jsou v grafech značeny čárkovanými čarami.

⁸⁶ Tabulka č. 1 v 1. sloupci uvádí pro zjednodušení zápisu pouze čísla paragrafů podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Pro rok 2009 se však jedná o odpovídající paragrafy zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁸⁷ Křivky v grafu znázorňují vývoj proporcionality, nikoli vývoj skutečných počtů. Čísla v závorkách proto nemusí korespondovat s průběhem křivek.

Z průběhu jednotlivých křivek je patrné, že v celém sledovaném období výrazně dominuje šetření korupčních trestných činů zneužití pravomoci úřední osoby (žlutá křivka) a podplacení (černá křivka). Vývoj počtu každoročně evidovaných případů a jejich proporcionálního výskytu v rámci ostatní šetřené korupční trestné činnosti má přitom opačný trend – zatímco poměr evidovaných šetření zneužití pravomoci úřední osoby trvale klesá, poměr evidovaných šetření podplacení trvale roste.

Pro ucelenější představu o každoročně šetřených případech korupční kriminality je dále uvedena Tabulka č. 2 (viz přílohy) V ní je stejný soubor dat jako v předcházející tabulce č. 1 prezentován v členění podle jednotlivých fází rozpracovanosti v šetřených letech.⁸⁸

Z oblasti veřejné správy uvedu pouze několik příkladů, jelikož informace o korupčním jednání ve státní správě by vydaly na celou jednu diplomovou práci a protože je mým tématem a cílem práce zejména úplatkářství a jeho trestní úprava uvedu pouze pár případů z činnosti veřejné správy.

Moc výkonná je v demokratických státech obvykle vykonávána prostřednictvím prezidenta, vlády a soustavy orgánů veřejné správy. Činnost veřejné správy lze potom rozdělit na činnost vrchnostenskou a činnost, která spočívá v poskytování určitých veřejných služeb nebo statků. Zatímco v prvním případě je předmětem činnosti jednotlivých orgánů veřejné správy zákonem povolená regulace chování spravovaných osob prostřednictvím autoritativního zasahování do jejich právních poměrů, ve druhém případě vystupuje veřejná správa jako poskytovatel určitých veřejných statků nebo služeb, na jejichž konzumaci mají občané při splnění zákonných podmínek nárok. Veřejná správa konečně vystupuje také jako subjekt soukromoprávních vztahů, kdy spravuje majetek, který jí byl svěřen, nebo kdy nakupuje od soukromých subjektů služby pro svou potřebu. Ve všech těchto oblastech mohou vznikat korupční vztahy, které vždy směřují proti řádnému plnění úkolů veřejné správy v rámci jejich výše uvedených předmětů činnosti.

V rámci vrchnostenské činnosti veřejné správy může korupce sledovat následující cíle:

⁸⁸ Analýza možností boje s korupcí v soukromé sféře,)Úřad vlády České republiky, Sekce pro koordinaci boje s korupcí, prosinec 2012, dostupné na www.vlada.cz, přečteno dne 20.3 2013

- urychlení vydání určitého rozhodnutí. V takovém případě jsou poškozenými všichni, kteří jsou adresáty stejného druhu rozhodnutí, na jehož urychleném vydání má uplácující osoba zájem. Jakkoliv zde poškozený netrpí žádnou viditelnou újmu, je nutné jej považovat za poškozeného, protože jeho postavení není vůči uplácujícímu subjektu rovné.

- vydání určitého rozhodnutí ve prospěch uplácující osoby. V tomto případě jde o to, že uplácující osoba se korupcí snaží dosáhnout vydání rozhodnutí, které je v rozporu s veřejným zájmem. Rozpor s veřejným zájmem může spočívat v následujícím:

- uplácující osoba se úplatkem domáhá výhody, na kterou by jinak neměla nárok. Jako typický příklad lze uvést korupci v řízeních, jejichž předmětem je vydání povolení, souhlasu, koncese či jiného správního aktu. Uplácující osoba se snaží úplatkem vyhnout povinnosti, kterou je povinna plnit. Např. vyhýbání se daňové či branné povinnosti.

Poškozenými jsou v této kategorii osoby, které mají na výhodu uvedenou shora nárok, respektive ty subjekty, které danou povinnost plní. U posledně zmíněné skupiny osob opět platí, že jsou poškozenými především z toho důvodu, že nejsou vůči uplácující osobě v rovném postavení. Příčinou korupce v rámci vrchnostenské činnosti veřejné správy je zejména nedostatečné platové ohodnocení zaměstnanců příslušných úřadů. Další příčinou korupce v této oblasti jsou průtahy v řízeních, v nichž se účastník domáhá vydání rozhodnutí ve svůj prospěch (udělení souhlasu, povolení, koncese, akreditace nebo certifikátu veřejnou správou) nebo jiného rozhodnutí (např. zápisu do určitého registru). Průtahy v těchto řízeních jsou často způsobeny nedostatečným technickým, materiálním či personálním vybavením příslušného úřadu, případně nedostatky v organizaci práce v rámci tohoto úřadu.

Další skupinou, ve které je značný výskyt korupce je poskytování veřejných služeb a rozdělování veřejných statků veřejnou správou. Do této skupiny náleží kromě jiného poskytování veřejných služeb v užším smyslu (zdravotnictví, školství atd.), přidělování grantů a dotací a rozdělování fondů EU. V případě poskytování veřejných služeb a rozdělování veřejných statků veřejnou správou se korupci sleduje především získání určitého omezeného veřejného statku nebo služby, jakými jsou např. obecní byty, místa na prestižní vysoké či

střední škole nebo přednostní přístup ke zvláštní lékařské péči. Podobným příkladem může být např. získání přístupu k určitým exkluzivním informacím z neveřejných databází, které veřejná správa vede.

Příčinami korupčního jednání v této oblasti je především nedostatečné platové ohodnocení rozhodujících subjektů (nebo touha po obohacení sebe nebo stranické pokladny. Dále vznik korupce umožňují chybějící nebo nedostatečně stanovené interní standardy poskytování těchto veřejných služeb (statků) a chybějící nebo neúčinný systém kontroly dodržování těchto standardů. Konečně za korupcí v této oblasti (stejně jako shora) mohou stát i nedostatečné etické standardy fungování příslušného úřadu (chybějící či neúčinný etický kodex). Indikátorem korupce v případě poskytování veřejných služeb je především získání určité veřejné služby (veřejného statku) osobou, která na něj zcela zjevně nemá nárok, nebo na něj sice nárok má, ale až poté, co budou uspokojeny osoby, jejichž nárok je silnější (má přednost). Dále jako indikátor korupce v této oblasti je možné označit skutečnost, že osoba podílející se na rozhodování si žije nad poměry, nebo skutečnost, že politickou stranu, která má rozhodující vliv na činnost kolektivních orgánů rozhodujících o poskytování veřejných služeb (statků), financuje právnická nebo fyzická osoba, která veřejnou službu (statek) získala.⁸⁹

6.2. Korupce a úplatkářství v právu mezinárodním a právní úpravy v právních řádech vybraných cizích států

Je zřejmé, že korupce je celospolečenským problémem s kterým se můžeme setkat po celém světě. Některé státy s ním bojují lépe jiným se to nedaří vůbec. Pro srovnání uvedu několik našich sousedů a jejich trestní úpravu úplatkářství.

Slovensko bylo s Českou republikou až do roku 1993 spojeno a mělo tak i stejnou právní úpravu. Nový trestní zákon nabyt na Slovensku účinnost od 1. ledna 2006.⁹⁰ Ten upravuje korupci v třetím dílu osmé hlavy druhé části (§ 328 a násl.). Tato nová právní úprava obsahuje trestné činy přijímání úplatku, podplácení a nepřímé korupce, a za tato trestná jednání umožňuje udělit celkem

⁸⁹ Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě, Praha 2008, dostupné na www.transparency.cz

⁹⁰ Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

vysoké trestní sazby (až patnáct let odnětí svobody). Do tohoto nového zákona se samozřejmě promítly také uzavřené mezinárodní smlouvy, a proto se slovenský trestní zákon vztahuje také na uplácení zahraničních veřejných činitelů nebo zaměstnance mezinárodních organizací, jichž je Slovensko členem.

V Rakousku je účinný trestní zákoník ze dne 23.1.1974 (StGB)⁹¹, který obsahuje ustanovení týkající se korupce v § 304 a následujících. Rozlišuje se např. přijetí úplatku úředníkem (§ 304), vedoucím pracovníkem veřejného zařízení (§ 305) či odborným znalcem (§ 306). Ustanovení § 307 StGB vymezuje trestný čin uplácení a osoby, vůči nimž je možné se tohoto trestného činu dopustit. Podle ustanovení § 304 odst. 4 StGB existuje spodní hranice, která určuje, že přijetí úplatku do určité nepatrné výše není trestné podle tohoto zákona. Judikatura rakouských soudů považuje za tuto hranici hodnotu okolo 1000 šilinků.⁹² Kritérium nepatrnosti však nelze použít v případě, že veřejný činitel žádá poskytnutí úplatku. V tomto případě bude trestné i požadování nepatrného úplatku.⁹³

Trestní zákoník Německa (Strafgesetzbuch – StGB) upravuje trestné činy jejichž předmětem je korupční jednání v ustanoveních § 331 a následujících. Jsou v nich vymezeny tyto trestné činy při výkonu úřadu: přijímání prospěchu (§ 331), přijímání úplatku (§ 332), poskytnutí prospěchu (§ 333) a podplácení (§ 334). Zvýšená trestní sazba je vždy uplatněna v případě, že se korupční jednání týká soudce nebo rozhodce v souvislosti s ovlivňováním soudního řízení. Novelou z roku 1997 pak byly do německého trestního zákoníku přidány další dvě nové skutkové podstaty: Dohody omezující soutěž při výběrovém řízení (§ 298) a Úplatkářství a podplácení v obchodním styku (§ 299).⁹⁴

V dalším našem sousedním státu, Polsku, kladou poměrně velký důraz na zabraňování střetu zájmů u členů Sejmu a dalších vysoce postavených vládních úředníků. Tito lidé musejí každoročně podávat majetková přiznání, zahrnující

⁹¹ Spolkový zákon č. 60/1974, Strafgesetzbuch, ve znění pozdějších změn a doplňků

⁹² Při vstupu Rakouska do eurozóny byl stanoven přepočítací kurz rakouského šilinku k euru na hodnotu 13,7603 ATS = 1 EUR. Vzhledem k tomuto poměru bude dnes hranice nepatrné hodnoty úplatku určena zřejmě hodnotou kolem 72 EUR.

⁹³ Srov. Musil, J. Zahraniční trestněprávní úpravy potírání korupce. Trestní právo, 2003, č. 1, s. 3.

⁹⁴ Srov. David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 129.

finanční prohlášení, prohlášení týkající se bankovních účtů a jiných majetkových aktiv včetně majetku v osobním vlastnictví a nemovitostí.⁹⁵

7. Boj s korupcí a zejména úplatkářstvím v ČR

Boj proti korupci je dlouhodobým procesem vyžadujícím spolupráci všech složek veřejné správy, a to v oblasti prevence, zprůhlednění procesů i postihu. Korupční praktiky jsou v řadě případů úzce propojeny s dalšími formami trestné činnosti, a mohou tak přispět k podkopání samotných základů společnosti. Výsledkem může být ztráta důvěry občana v poctivost a nestrannost fungování státních institucí, pokřivení tržních vazeb, ekonomický úpadek, destabilizace státu a další nepříznivé vlivy. Zároveň může korupce ohrožovat bezpečnost státu, a to jak z hlediska vnitřní, tak i vnější bezpečnosti.⁹⁶

Pojem korupce je ale mimořádně vágní a zahrnuje mnoho odlišných jevů a aktivit. Úplatkem mohou být peníze (od stovek Kč až po stovky miliónů), věcné plnění, protislužby či poskytnuté společenské výhody. Zapojeny mohou být dvě osoby, ale také desítky osob. Různá je i složitost těchto aktivit – úplatek může být jednoduše předán, ale může se jednat i o složité toky peněz, a takové jednání nemusí být jednorázové, do korupce spadá i dlouhodobá organizovaná aktivita. Efektivnost boje s korupcí tato nevyhraněnost a bezbřehost výrazně snižuje a umožňuje neúmyslnou či cílenou orientaci boje s korupcí pouze na určitý její projev.⁹⁷

S korupcí bojují v České republice různé neziskové organizace, spolky či projekty. Každým rokem se počty členů takových organizací rozšiřují a je dobré vědět, že například i mezi politiky mají své příznivce. Opět pro přiblížení uvedu několik málo příkladů.

⁹⁵ Srov. David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 130.

⁹⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-korupci-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci.aspx>, přečteno dne 17.3. 2013

⁹⁷ <http://www.transparency.cz/ohlednuti-konferenci-vime-nevime-korupci/>, přečteno dne 17.3 2013

- Rekonstrukce státu :

unikátní protikorupční projekt politiků, byznysu a občanů.

Jeho cílem je do konce tohoto volebního období prosadit 9 klíčových zákonů, které pomohou zlepšit fungování státních institucí a politických stran tak, aby se nám všem v tomto státě dýchalo lépe. Rekonstrukce je společný projekt dvacítky protikorupčních organizací, poslanců a senátorů zprava i zleva, řady renomovaných expertů, byznysmenů, podnikatelských svazů a regionálních podporovatelů. Už v tuto chvíli má Rekonstrukce státu podporu 22 poslanců a senátorů za TOP 09, ČSSD, LIDEM, ODS, VV, KSČM a Piráty. Dvanáct z těchto zákonodárců podepsalo Prohlášení o podpoře Rekonstrukce státu ještě před zahájením projektu. Organizátoři chtějí do června uskutečnit osobní setkání se všemi poslanci a senátory a nabídnout jim, aby se k projektu připojili.⁹⁸

- Oživení, o.s. :

Sdružení Oživení se původně zaměřovalo na aktivity v oblasti plánování a realizace pěších a cyklistických tras na podporu šetrné turistiky. Postupem času se sdružení začalo zabývat i podporou obnovy komunitního života v obcích a městech České republiky a snaží se napomáhat rozvoji těchto obcí a měst s ohledem na životní prostředí. Občanské sdružení Oživení se ve spolupráci s Koalicí občanských sdružení SOS Praha a za podpory Nadace OSF zabývá i tématem konfliktu zájmů a bojem proti korupci ve veřejné správě (včetně relevantní osvětové činnosti a přípravy legislativních změn) - program Bez korupce.

V rámci programu Bezkorupce se věnují systematickému odhalování nekalého a nehospodárného jednání ve veřejné správě, svou pozornost pak nejčastěji obrací na oblasti s vysokým korupčním potenciálem jako jsou např. manipulace při zadávání a realizaci veřejných zakázek, nevýhodné prodeje a pronájmy veřejného majetku, neúčelné vynakládání veřejných prostředků v rámci přerozdělování dotací a grantů, odmítání poskytování informací ze strany povinných subjektů, monitorování případů střetu zájmů veřejných funkcionářů.⁹⁹

⁹⁸ Článek dostupný na <http://www.transparency.cz/rekonstrukce-statu-unikatni-protikorupcni-projekt-politiku-b-1/>, přečteno dne 17.3 2013

⁹⁹ Článek dostupný na www.mvcr.cz, přečteno dne 20.3 2013

- Transparency International – Česká republika, o.p.s

Transparency International - Česká republika (TIC) je nevládní neziskovou organizací, jejímž posláním je mapovat stav korupce v ČR a svou činností aktivně přispívat k jejímu omezení. TIC se zaměřuje především na prosazování systémových změn v oblasti veřejné správy a legislativy, ale také v soukromém sektoru. Kromě projektů, které se dlouhodobě věnují konkrétním oblastem (například problematice veřejných zakázek, střetu zájmů či nakládání s veřejnými prostředky) poskytuje TIC také právní a vzdělávací služby.¹⁰⁰

7.1. Vnitrostátní smlouvy a dokumenty týkající se korupce

Boj proti korupci patří mezi klíčové priority Ministerstva vnitra. Vláda na svém jednání 19. ledna 2011 definitivně schválila Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012. Její celé znění naleznete na stránkách Ministerstva vnitra. V listopadu 2012 bylo vládě předloženo zhodnocení plnění úkolů obsažených ve Strategii, jakož i návrh nové protikorupční strategie na období let 2013 a 2014.¹⁰¹

Nové úkoly pro období 2013 a 2014 byly identifikovány z námětů jednotlivých rezortů, nestátních neziskových organizací a Úřadu vlády ČR. Primárním cílem vlády tak je zaměřit se na zajištění otevřenosti, profesionalizace a stability veřejné správy, ale také odbourávání prokorupčních faktorů v soukromé sféře. Dále chce vláda posílit efektivitu a nezávislost orgánů činných v trestním řízení.

Strategickými prioritami vlády v boji proti korupci na období 2013 – 2014 jsou zejména:

- zákon o úřednících,
- zákon o střetu zájmů,
- zákon o svobodném přístupu k informacím,
- rozkrývání konečných vlastníků,
- ochrana oznamovatelů,
- finanční kontrola a audit,

¹⁰⁰ Článek dostupný na www.transparency.cz, přečteno 20.3.2013

¹⁰¹ Článek dostupný na : <http://www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-korupci-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci.aspx>, přečteno dne 20.3.2013

- vlastnická politika státu,
- strategie a metodika veřejného nakupování,
- zákon o státním zastupitelství,
- protikorupční program.¹⁰²

Strategie vlády je jeden z nejzákladnějších dokumentů vlády. 58 bodů, které obsahuje, zajistí více nástrojů pro vyšetřování korupce, podmínky pro průhlednější zakázky i transparentní hospodaření na radnicích. Tato strategie na období 2013 – 2014 je samozřejmě také dostupná na stránkách vlády České republiky.

Dalšími dokumenty týkající se boje proti korupci jsou například :

- Vládní program boje proti korupci v letech 1999-2004
- Analýza efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce
- Usnesení vlády ze dne 5. ledna 2011 č. 1 a usnesení vlády ze dne 19. ledna 2011 č. 65
- Etický kodex státního úředníka

A další...

7.2. Mezinárodněprávní dokumenty týkající se korupce

Úmluva Organizace spojených národů proti korupci

V 90. letech 20. století došlo k velkému nárůstu dokumentů zabývajících se korupcí a tato problematika se stala jedním z nejsledovanějších problémů veřejného života lidské společnosti. Také v důsledku tohoto se v roce 2000 rozhodla vytvořit samostatný mezinárodněprávní dokument proti korupci rovněž největší mezinárodní mezivládní organizace – Organizace spojených národů.¹⁰³

Úmluva byla otevřena k podpisu od 9. do 11. prosince 2003 v mexickém městě Korida (proto bývá též někdy označována jako *Méridská*

¹⁰² Článek dostupný na: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-pokracuje-v-boji-proti-korupci-102455/>, přečteno dne 20.3. 2013

¹⁰³ Srov. David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 155.

úmluva), a poté další dva roky až do 9. prosince 2005 v ústředním sídle OSN v New Yorku. Na počest tohoto kroku vyhlásila OSN den 9. prosince jako Mezinárodní den boje proti korupci.¹⁰⁴

Úmluva OSN proti korupci se skládá z preambule a osmi kapitol rozdělených do 71 článků. Jak je uvedeno v preambuli, tento dokument vychází z již napsaných mezinárodních smluv zabývajících se potíráním korupce. Česká republika podepsala tuto úmluvu dne 22.4.2005. Evropská rada pak svým rozhodnutím ze dne 2.3.2006 schválila uzavření této úmluvy jménem Evropského společenství.¹⁰⁵

Účelem této Úmluvy je:

- účinněji a efektivněji prosazovat a posilovat opatření k prevenci a potírání korupce;
- prosazovat, usnadňovat a podporovat mezinárodní spolupráci a technickou pomoc;
- prosazovat integritu, odpovědnost a řádné spravování veřejných záležitostí a řádné zacházení s veřejným majetkem.

Vztahuje se na prevenci, vyšetřování a stíhání korupce a na zmrazení, zabavení, konfiskaci a navrácení výnosů z trestné činnosti.

Úmluva podrobně vyjmenovává opatření k prevenci korupce, včetně uplatňování preventivní strategie a praxe, vytvoření orgánů pro prevenci korupce, uplatňování pravidel chování pro veřejné činitele a objektivních kritériích při náboru a služebním postupu veřejných zaměstnanců a při veřejných zakázkách. Doporučuje podporu průhlednosti a povinnosti skládat účty při spravování veřejných financí a v soukromém sektoru, s přísnějšími standardy účetnictví a auditu. Stanovena jsou také opatření k prevenci praní špinavých peněz společně s opatřeními pro zabezpečení nezávislosti soudnictví. K doporučeným preventivním opatřením patří

Dalšími důležitými dokumenty, týkající se mezinárodněprávní úpravy korupčního jednání jsou například:

¹⁰⁴ Srov. David, V., Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 157.

¹⁰⁵ Srov. Rozhodnutí Rady EU ze dne 2.3.2006, sp.zn. 2006/0023 (CNS)

- Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu: přijata roku 2000 v Palermu, ratifikovaná 40 státy a účinná od roku 2003. Česká republika tuto úmluvu podepsala ale dosud neratifikovala
- Občanskoprávní úmluva o korupci : vznikla v roce 1999, podepsána 38 státy a většiny i ratifikována. Česká republika podepsala tuto úmluvu roku 2000, ratifikovala v roce 2002 a účinná je tato úmluva pro ČR od 1.1. 2004
- Trestněprávní úmluva o korupci : tato úmluva vznikla pod taktovkou Rady Evropy v lednu 1999 ve Štrasburku. Česká republika ji podepsala téhož roku, další rok ji ratifikovala a účinnost nabyla 1.7. 2002
- Úmluva OECD proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích
- Úmluva o boji proti korupci vztahující se k úředníkům ES nebo úředníkům členských zemí EU

A další....

8. Závěr

Ve své práci jsem se snažila přiblížit zejména celý pojem úplatkářství a korupčního jednání. Je to problém, na který neexistuje záplata, která by vše vyřešila. Jde o dlouhodobý progres, který se musí řešit nepřetržitě a to hlavně v oblastech preventivních opatření již před korupčním jednáním. Jestliže totiž už ke spáchání některého z úplatkářských trestných činů dojde, je velice náročné tuto činnost odhalit a dokázat pachateli v trestním řízení, aby mohl být spravedlivě potrestán. Dá se dokonce říci, že pokud bude poskytnutí a přijetí úplatku provedeno opatrně a „bezchybně“, není téměř žádná šance, že pachatelé budou za tuto svou činnost odsouzeni.

Nalézt však v boji proti korupci správné, účinné a jednoduché řešení není vůbec snadné. Trestní úprava se musí stále zdokonalovat, tak aby byla téměř „neprůstřelná“ a zavádění nových a dokonalejších nástrojů v boji proti korupci nesmí ustát. Korupce brání rozvoji spravedlivé struktury trhu a narušuje hospodářskou soutěž, což ve svém důsledku omezuje investory a brání hospodářskému růstu, což je v dnešní době dluhové krize vcelku velké riziko na našem trhu.

Všechny politické strany, známé osobnosti a média se dlouhodobě veřejnosti prezentují jako nesmiřitelní bojovníci proti korupci. Nicméně však praktické aplikace legislativních opatření v boji proti korupci selhávají, a to i přes hlasitou protikorupční rétoriku. A proto by každý měl začít zejména sám u sebe. Každému z nás by mělo dojít, že čím nižší bude míra korupce ve státě, tím vyšší bude efektivita výkonu veřejné správy a tím více se uspoří veřejných prostředků, které lze použít na další rozvoj země. . Doufáme, že naši zákonodárci přestanou o korupci pouze mluvit a vzájemně se z ní obviňovat, a v nejbližší době proti ní začnou také účinně bojovat.

English resume

This work deals with the corruption and bribery, especially in the Czech Republic and criminal acts related to it. The aim of this work is to provide a brief insight into all areas associated with corruption. The work is divided into seven chapters, of which the most important chapter 4 - Criminal finish bribery and Chapter 5 - Criminal procedure modification bribery.

The Czech Criminal Code knows three crimes of bribery – bribe receiving, bribe supplying and indirect bribery. In the fourth chapter, I deal with all of these criminal acts and their treatment in the criminal law. Other chapters deal particularly public about corruption, what tools we can use to fight with her. In the sixth chapter, insight into the international legal framework of crime and corruption point to the criminal treatment of our neighbor states.

Czech Republic is bound by a number of international treaties it has ratified and which deal with the fight against corruption, e.g. United Nations Convention against Corruption, Criminal Law Convention against Corruption, Civil Law Convention against Corruption, Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions etc.

It goes without saying that no corruption should not go unpunished. Nevertheless, the attention in detecting this crime should be paid bribe to society causes the most damage. This is particularly the politics, the judiciary, the police and public procurement. It is important that the corruption we have fun and that we are not indifferent to her as they once did before.

Corruption often results from the fact that the developing nation has a tax structure to pay civil servants an adequate salary. That is a serious problem that threatens the economy of our state, market position and development of the state.

Seznam použité literatury:

- *David, V., Nett, A.* Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha : C. H. Beck, 2007
- *Frič, P. a kol.* Korupce na český způsob. Praha : G plus G, 1999.
- *Gřivna, T.* Trestní postih korupce v soukromé sféře. Trestněprávní revue. 2005, č. 7
- *Chmelík, J. a kol.* Pozornost, úplatek a korupce. Praha : Linde, 2003.
- *Jelínek, J. a kol.* Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část. 2., aktualizované vydání. Praha : Linde, 2006.
- *Jelínek, J. a kol.* Trestní právo procesní 1. vydání. Praha:Leges, 2010
- *Jelínek, J. et al.* Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha : 2010, Leges
- *Kratochvíl, V. a kol.* Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. vydání. Brno: MU, 2002
- *Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol.* Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3., přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2007
- *Musil, J.* Zahraniční trestněprávní úpravy potírání korupce. Trestní právo, 2003
- *Nesvatba, P. ,* Policejní etika, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009
- *Petrovský, K.* Korupce po česku aneb korupce očima průměrného Čecha. Praha : Eurolex Bohemia, 2007

- *Púry, F.* Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In: Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Helena Válková, Simona Stočesová (ed.). Plzeň: ZČU,2003.

- *Teryngel, J.* Vliv mezinárodních úmluv na dokazování korupce. Právní rádce. 2004, č. 11.

- *Vymětal P.* Typologie korupce. In. Korupce : projevy a potírání v České republice a Evropské unii, Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006

- *Pípek, J.* Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In: Nad institutem korunního svědka. Sborník příspěvků z odborného semináře. Helena Válková, Simona Stočesová (ed.). Plzeň: ZČU,2003.

- *Šámal, P. a kolektiv,* Velké komentáře Trestní zákoník II. 6 vydání. Praha: C.H. Beck, 2009

- *Teryngel, J.* Vliv mezinárodních úmluv na dokazování korupce. Právní rádce. 2004, č. 11.

- *Časopis Moderní obec,* ročník 2003/ č.9, str. 12. in : Petrovský, K. Korupce po Česku. Praha : Eurolex Bohemia, 2007

- *Žák, V.* Korupce, která nevádí? Právo, Praha, dne 6.3.1996

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 4 Tz 124/2003, ze dne 20.8.2003
- Rozhodnutí č. 7/1982 Sb. rozh. trest.
- Rozhodnutí č. 1/1978 Sb. rozh. trest
- Srov. R 32/1987-II
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2009 sp. zn. 3 Tdo 821/2009
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. 10. 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/1998, č. 123/12 SbNU, nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. I. ÚS 537/2000, č. 41/25 SbNU.
- Rozhodnutí Rady EU ze dne 2.3.2006, sp.zn. 2006/0023 (CNS)
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.3.1999, sp.zn. 6 Tz 11/99

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 334
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Spolkový zákon č. 60/1974, Strafgesetzbuch, ve znění pozdějších změn a doplňků

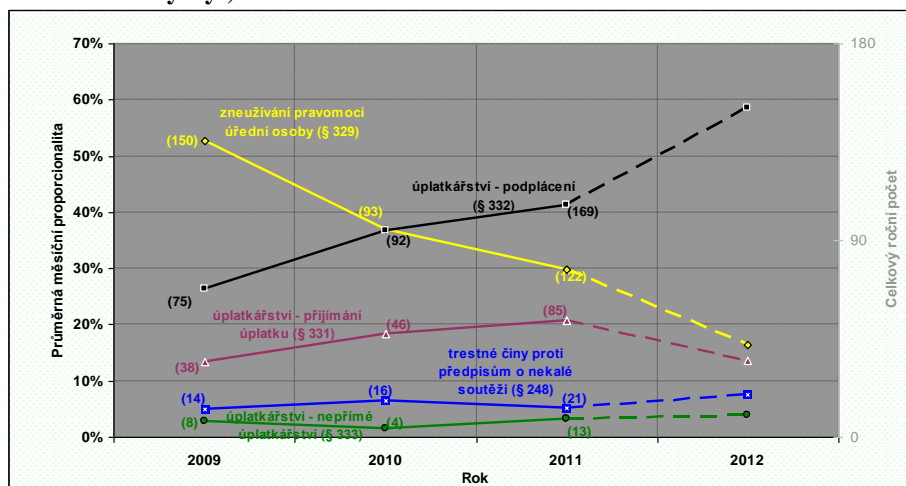
- Úmluva Organizace spojených národů proti korupci.
- Občanskoprávní úmluva o korupci.
- Trestněprávní úmluva o korupci.

- Koncepce boje proti organizovanému zločinu 2008-2011
- Zpráva o korupci za rok 2003 k Vládnímu programu boje proti korupci
- Analýza efektivity Policie ČR při provádění úkonů trestního řízení v oblasti trestných činů korupce

- www.pravniradce.ihned.cz
- www.wikipedia.cz
- www.mvcr.cz
- www.vlada.cz
- www.nsoud.cz
- www.irenamauranovotna.blog.idnes.cz
- www.parlamentnflisty.cz
- www.penize.cz
- www.policie.cz
- www.aktualne.centrum.cz
- www.nsz.cz
- www.transparency.cz
- www.epravo.cz
- www.itpravo.cz
- www.trestni-rizeni.com

Přílohy

Graf č. 1 Proporcionalita výskytu korupční kriminality v období od 1. ledna 2009 do 26. září 2012 (standardizováno na průměrný měsíční výskyt)

Zdroj: policejní statistika PP ČR

Tabulka č. 1 Rozdělení počtů případů podle jednotlivých paragrafů trestního zákona a trestního zákoníku v jednotlivých letech

	2009		2010		2011		2012	
	Počet	Procento	Počet	Procento	Počet	Procento	Počet	Procento
zneužívání pravomoci úřední osoby (§ 329)	150	52,6 %	93	37,1 %	122	29,8 %	41	16,3 %
trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži (§ 248)	14	4,9 %	16	6,4 %	21	5,1 %	19	7,6 %
úplatkářství - přijetí úplatku (§ 331)	38	13,3 %	46	18,3 %	85	20,7 %	34	13,5 %
úplatkářství - podplácení (§ 332)	75	26,3 %	92	36,7 %	169	41,2 %	147	58,6 %
úplatkářství - nepřímé úplatkářství (§ 333)	8	2,8 %	4	1,6 %	13	3,2 %	10	4,0 %
Celkem případů za rok	285		251		410		251	
Počet započítaných měsíců v daném roce	12		12		12		9	
Průměrný měsíční počet případů	23,75		20,92		34,17		27,89	

Zdroj: policejní statistika PP ČR

Tabulka č. 2 Šetřené případy korupční kriminality podle jednotlivých fází rozpracovanosti

	2009		2010		2011		2012	
	Počet	Procento	Počet	Procento	Počet	Procento	Počet	Procento
Probíhá šetření	64	19,2 %	67	23,0 %	100	21,9 %	86	34,3 %
Zjištění pachatele	197	72,0 %	176	73,6 %	285	72,2 %	162	64,5 %
Odloženo dle § 159a odst. 5 TR	20	7,4 %	7	3,0 %	23	5,4 %	3	1,2 %
Zahájeno trestní stíhání	4	1,5 %	1	0,4 %	2	0,5 %	0	0,0 %
Celkem případů za rok	285		251		410		251	
Počet započítaných měsíců v daném roce	12		12		12		9	
Průměrný měsíční počet případů	23,75		20,92		34,17		27,89	

Zdroj: policejní statistika PP ČR